

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Ana Zupančič

Interpretacije členov Kodeksa novinarjev Slovenije v razsodbah Novinarskega častnega
razsodišča

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Saša Ana Zupančič

Mentorica: izr. prof. dr. Melita Poler Kovačič

Interpretacije členov Kodeksa novinarjev Slovenije v razsodbah Novinarskega častnega
razsodišča

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Hvaležna sem,
sošolkam in sošolcem vseh generacij za sodelovanje,
mentorici za razumevanje,
mojima družinama - pohorski in ljubljanski, za spodbudo.
Mojim ljubim štirim fantom za potrpežljivost,
in tebi Dodo, ki nam od tam še vedno praviš, naj se zanalašč ne damo.....

Interpretacije členov Kodeksa novinarjev Slovenije v razsodbah Novinarskega častnega razsodišča

Samoregulacija v novinarstvu je eden od kazalnikov, da si novinarji prizadevajo dosegati visoke standarde pri svojem delu. V novinarskem kodeksu, ki je pomemben samoregulacijski mehanizem, ne moremo zapisati vsega, kar zajema odgovorno ravnanje. Dodatne interpretacije mu v Sloveniji podeljuje novinarska skupnost oz. samoregulacijski organ Novinarsko častno razsodišče (NČR). V diplomskem delu smo z analizo njegovih razsodb ugotovili, kako so v slovenski novinarski skupnosti razumljena etična določila, zapisana v 1., 20. in 22. členu Kodeksa novinarjev Slovenije, in kakšne interpretacije izbranih členov so v razsodbah, objavljenih v arhivu od 24. 3. 2003, ko so začeli uporabljati nov Kodeks novinarjev Slovenije, oblikovali člani NČR. Na podlagi interpretacij smo zapisali predloge, kako bi lahko dopolnili oz. izboljšali izbrane člene. Ugotovili smo, da NČR s konkretnimi razsodbami operacionalizira člene kodeksa in vzpostavlja smernice etičnega ravnanja. Ugotovili smo tudi, da ima samoregulacija v Sloveniji pomanjkljivosti, ki bi jih bilo potrebno odpraviti s trdnejšim dogovorom novinarske skupnosti kot celote.

Ključne besede: samoregulacija, etika, etični kodeks

Interpretations of articles of the Code of Journalists of Slovenia in verdicts of the Journalistic Court of Honour

In journalism, self regulation is one of indicators of journalists striving to reach high standards in their work. In a journalistic code of conduct, which is an important self-regulating mechanism, it is not possible to write all comprising responsible acting. In Slovenia, additional interpretations are given by the journalistic community, i.e., the self-regulative body The Journalistic Court of Honour. By analysing its verdicts it has been established how ethical regulations in articles 1, 20 and 22 of the Code of Journalists of Slovenia are understood in the Slovenian journalistic community and what interpretations of selected articles were given in verdicts of the Journalistic Court of Honour, published in their Archive since March 24th 2003, when they began to use the new Code of Journalists of Slovenia. On the basis of interpretations, suggestions are given how to fulfil or improve listed articles. It was established that the Journalistic Court of Arbitration made the Code's articles operational through the verdicts and established guidelines of ethical acting. It was also established that in Slovenia self-regulation has imperfections, which should be abolished by firm agreement in the journalistic community.

Key words: self-regulation, ethics, code of ethics

KAZALO

1	UVOD.....	6
2	NOVINARSTVO KOT PROFESIJA.....	7
	2.1 Merila profesije in profesionalizacija novinarstva	7
	2.2 Profesionalna novinarska etika	10
	2.3 Samoregulacija v novinarstvu	13
3	NOVINARSKI ETIČNI KODEKSI.....	16
	3.1 Opredelitev in pomen kodeksov	16
	3.2 Razvoj kodeksov.....	17
	3.3 Vrste kodeksov.....	18
	3.4 Pomanjkljivosti in uporabnost kodeksov.....	21
4	SAMOREGULACIJA NOVINARJEV V SLOVENIJI.....	22
	4.1 Samoorganizacija novinarske skupnosti.....	22
	4.1.1 Društvo novinarjev Slovenije.....	22
	4.1.2 Sindikat novinarjev Slovenije	25
	4.1.3 Združenje novinarjev in publicistov	26
	4.2 Kodeksi slovenskih novinarjev.....	28
	4.3 Ombudsman.....	30
	4.4 Novinarsko častno razsodišče.....	31
	4.5 Pobude slovenske novinarske skupnosti.....	33
5	ANALIZA RAZSODB NČR.....	34
	5.1. Izhodiščni podatki.....	34
	5.2. Cilj, raziskovalna vprašanja in metodološki načrt.....	37
	5.3. Rezultati	40
	5.3.1 Interpretacije 1. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.....	40
	5.3.2 Dopolnitev 1. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.....	45
	5.3.3 Interpretacije 20. in 22. člena Kodeksa novinarjev Slovenije.....	46
	5.3.4 Dopolnitev 20. in 22. Člena Kodeksa novinarjev Slovenije.....	49
6	RAZPRAVA IN SKLEP	51
7	LITERATURA	56

1 UVOD

Da si novinarstvo prizadeva za status profesije, lahko novinarji v družbi dokazujejo s kvalitetnim delom in odgovornim ravnanjem. Samoregulacija je eden od kazalnikov, da se je novinarstvo pripravljeno spopasti s tem izzivom. Pomemben samoregulacijski mehanizem in element profesionalizacije novinarstva so etični kodeksi, vendar imajo poleg zagovornikov tudi svoje nasprotnike, poleg prednosti tudi pomanjkljivosti. Različni avtorji ugotavljajo, da so novinarski kodeksi vedno omejeni, saj odgovorno ravnanje zajema več, kot lahko predpiše »kodificirana morala«, poleg tega so preveč splošni, da bi novinarjem lahko nudili učinkovito in nedvoumno navodilo (Boeyink 1994; Day 2006; White v Poler Kovačič 2008).

Slovensko Novinarsko častno razsodišče (NČR), skupni organ Društva novinarjev Slovenije in Sindikata novinarjev Slovenije, za podlago svojega presojanja o prijavah domnevnih kršitev novinarske etike izrecno jemlje *Kodeks novinarjev Slovenije*: "Predlog za začetek postopka pred NČR mora vsebovati natančne navedbe, s katerimi besedami, sporočili ali dejanji naj bi bila kršena določila Kodeksa novinarjev Slovenije. Predlog mora vsebovati tudi natančne navedbe členov Kodeksa novinarjev Slovenije, ki naj bi bili kršeni v primeru, na katerega se predlagatelj sklicuje" (Pravilnik o delu NČR 1999). Gre za splošen kodeks, ki poleg nekaterih natančnih določil vsebuje tudi številne ohlapne zapovedi, ki jih je mogoče interpretirati na različne načine.

Naša predpostavka je, da kljub splošnosti oziroma nedorečenosti posameznih členov tako posamezni novinarji kot tudi novinarska skupnost pri reševanju etičnih problemov v vsakdanji novinarski praksi oblikujejo interpretacije členov, s katerimi formalnim zapisom členov podeljujejo vsebino in pomen ter tako vzpostavljajo (trajnejše) smernice oziroma konvencije etičnega ravnanja v novinarski skupnosti.

Eden od kazalnikov, kako novinarji razumejo bolj ali manj ohlapno napisana etična določila, so razsodbe in izjave NČR. Cilj diplomskega dela je prepoznati interpretacije posameznih členov novinarskega kodeksa v razsodbah NČR in ugotoviti, kako bi dopolnili oziroma izboljšali izbrane člene Kodeksa novinarjev Slovenije na podlagi interpretacij, kot so jih v svojih razsodbah in izjavah oblikovali člani NČR. V teoretičnem delu bomo opredelili profesionalizacijo novinarstva, profesionalno etiko in

samoregulacijo v novinarstvu. Predstavili bomo razvoj, vrste in pomen novinarskih kodeksov ter izpostavili argumente zagovornikov in nasprotnikov tega samoregulacijskega mehanizma. Opravili bomo pregled organizacije slovenske novinarske skupnosti. V empiričnem delu bomo z analizo razsodb NČR v obdobju po sprejetju novega Kodeksa novinarjev Slovenije l. 2002 poskušali odgovoriti na zastavljeni raziskovalni vprašanji. V zaključku bomo rezultate ovrednotili glede na širši medijski in družbeni kontekst.

2 NOVINARSTVO KOT PROFESIJA

2.1 Merila profesije in profesionalizacija novinarstva

O modernem, poklicnem novinarstvu lahko govorimo od konca 19. stoletja naprej, ko se je z industrializacijo in nastankom množičnih medijev to popolnoma institucionaliziralo. Pred tem so novinarji pripadali svobodnim poklicem srednjega sloja, novinarstvo pa je bilo samo dopolnilna dejavnost posameznikov. Ti so bili tudi sami lastniki, uredniki, razpečevalci. Z industrializacijo ter zlasti razvojem sodobnih komunikacijskih in informacijskih tehnologij se novinarji preselijo v razred informacijskih delavcev, zaposlenih pri lastnikih medijev (Splichal 2005). V začetke 20. stoletja segajo tudi prve težnje k profesionalizaciji novinarstva, ki se kažejo v povezovanju novinarjev v skupnosti, težnjah po novinarskem izobraževanju in v prvih pojavih profesionalnih kodeksov v novinarstvu.¹

V sodobnih družbah si življenja in demokracije brez tako pomembne in vplivne dejavnosti, kot je novinarstvo, ne moremo več predstavljati (Poler Kovačič 2004, 86). Kljub temu pa nimamo jasnih odgovorov na vprašanji, kaj je novinarstvo in kdo je novinar. Splichal in Sparks v raziskavi o profesionalizaciji novinarstva, objavljeni leta 1994, ugotavljata, da ni poenotene mednarodne definicije, ki bi jo bilo mogoče sprejeti. Navajata tri pristope pri opredeljevanju novinarstva:

¹ Nekaj primerov: Leta 1909 je Joseph Pulitzer v ZDA ustanovil prvo fakulteto za novinarstvo na univerzi, združenje ameriških profesionalnih novinarjev je izdalo kodeks leta 1926 (Society of Professional Journalists 1996), na Švedskem so leta 1916 ustanovili tiskovni svet (The Swedish Press Council 2010).

1. definicije, ki jih določajo novinarji sami oz. njihove organizacije,
2. definicije, ki jih določajo politične stranke oz. države,
3. znanstvene definicije (Splichal in Sparks 1994, 17–24).

McLeod in Hawley (v Splichal 1988, 621) naštevata osem kriterijev, ki bi morali biti izpolnjeni, da bi o neki dejavnosti lahko rekli, da je profesija: 1. izvaja edinstveno in bistveno dejavnost, 2. poudarja intelektualne tehnike, 3. ima dolgo obdobje specializiranega usposabljanja, ki zagotavlja na raziskovanju osnovano sistematično znanje, 4. ima visoko stopnjo avtonomije, 5. njeni izvajalci sprejemajo široko osebno odgovornost za svoje presoje in ravnanja, 6. večji poudarek je na dejavnosti in ne na zasebnih ekonomskih dobičkih, 7. razvija obsežno samoorganizacijo, 8. ima etični kodeks, razjasnjen in interpretiran v konkretnih primerih.

Deuze (2005) ugotavlja, da v drugi polovici 20. stoletja novinarstvo postaja priznано v širših strokovnih krogih in je predmet raziskovanja avtorjev iz najrazličnejših disciplin. Institucije, ki so nastale po vsem svetu (univerze, visoke šole, raziskovalne ustanove), uvrščajo novinarstvo med discipline z dogovorjenimi temeljnimi znanji, vendar pa avtorji iz različnih delov sveta zaznavajo pomanjkanje poenotenja konceptov, metodologij in zbliževanja teorij. Po njegovem je novinarstvo kot akademska disciplina še vedno podcenjeno (Deuze 2005, 442–444). Problem je tudi v tem, da je moralo novinarstvo nihati med medijsko industrijo in univerzo, od katerih ima vsaka svoja pričakovanja, kar novinarsko izobrazbo napravi za to, da ni "ne tič ne miš" (Raudsepp v Deuze 2005, 443).

V raziskavi med uredniki slovenskih medijev (Poler Kovačič in Laban 2009) je ravno tako zaznati prisotnost dvoma o primernosti novinarske izobrazbe. Raziskava je pokazala, da uredniki slovenskih medijev programa in predmetnika novinarskega študija ne poznajo najbolje, a ga vseeno kritizirajo (Poler Kovačič in Laban 2009, 92–107).

King (2008) pravi, da ravno problem temeljnega znanja loči novinarstvo od "trdnih" profesij, kot sta medicina in pravo, kjer dileme o tem, kaj mora znati bodoči zdravnik ali pravnik, ni. Novinar mora pokrivati preveč področij in obvladati vedno nove tehnologije, zato je težko doreči, kaj naj bi bilo temeljno znanje, ki bi se ga naj učili bodoči novinarji. Pomembno je poznati značilnosti novinarstva, kaj je in kaj ni novinarstvo, tudi skozi poznavanje zgodovine novinarstva (King 2008, 166–178).

Kljub nedorečenosti na področju novinarskega izobraževanja, Deuze (2006) ugotavlja, da je v 21 državah po vsem svetu približno 40% delujočih novinarjev tudi novinarsko izobraženih. Od tega jih je med tistimi, ki so mlajši od 30 let, z novinarsko izobrazbo velika večina (Deuze 2006, 24). Izobraževanje in raziskovanje v novinarstvu lahko pripomoreta k boljši samoorganizaciji in krepitvi kvalitetne novinarske prakse, visoki ideali so lahko tudi del motivacije za novinarsko izobraževanje (Deuze 2006, 24).

Neenotnost na področju novinarskega izobraževanja in različni pogledi na profesionalno novinarsko usposobljenost izhajajo ravno iz neenotne opredelitve novinarstva in njegovih vlog, zato tudi ne obstaja en sam univerzalni študij novinarstva (Splichal 2000, 52). Novinarstvo je spremenljiva in gibljiva dejavnost, podvržena je družbenim in tehnološkim spremembam. Razlikuje se v obdobjih in je različno od države do države (Splichal in Sparks 1994, 20). O novinarstvu tudi ne govorimo kot o klasični profesiji, čeprav kaže razvoj v zadnjem stoletju težnjo po profesionalizaciji novinarstva (Splichal 2005).

Splichal (1988, 621) novinarstvo označuje za semi-profesijo, predvsem zaradi tega, ker je vedno nekomu podrejeno. Bodisi politiki ali ekonomiji (Splichal 1988, 623). Tradicionalno se profesijo sicer razume kot zaupen odnos med izvajalcem in uporabnikom. Družbena korist je šele posledica tega odnosa. Na ta način novinarstva ne moremo šteti za klasično profesijo (Belsey in Chadwick 1992, 11). Glasser (v Cohen 1997, 101) meni, da imajo zaradi prizadevanja za obče dobro, ki naj bi bilo vodilo novinarskemu delu, novinarji legitimno pravico zahtevati status profesionalcev. Tudi v različnih kodeksih je za temelj njihovega dela zapisana obveza, da delujejo v obče dobro, obveščajo javnost o pomembnih zadevah in bdijo nad nosilci politične moči in oblasti tako, da ščitijo javni interes.

Kritiki se bojijo, da bi profesionalizacija novinarstva ogrozila neodvisnost in avtonomijo, ki jo novinarji potrebujejo, ko opravljajo javno funkcijo. Ker imajo z zaščito svobode govora neodvisnost tako rekoč zagotovljeno, bi s standardizacijo novinarskih praks lahko več svobode izgubili kot pridobili (Cohen 1997, 101).

Nedorečenosti in različna mnenja, ki smo jih predstavili, kažejo potrebo, da novinarstvo premisli, "kaj je in kam gre". Pogosto omenjena kriza identitete (gl. npr. Poler Kovačič 2004; Cohen 1997) pa se ne kaže samo v razumevanju novinarstva in urejanju statusa novinarja glede intelektualnih usposobljenosti in obvladovanja veščin, ampak je v

praksi največkrat kriza uresničevanja etičnih standardov in sprejemanja osebne odgovornosti za svoja dejanja.

2.2 Profesionalna novinarska etika

Etika in morala sta sorodna pojma, ki ju pogosto zamenjujemo. Pa vendar sta si pojma izoblikovala različne pomene.

Novinarska etika je etika novinarjev "kot središčnih oseb medijske realnosti, ki se ukvarjajo z novinarskim delom oziroma obveščanjem javnosti prek množičnih medijev kot temeljnim ciljem svoje dejavnosti" (Poler Kovačič 2005, 192).

Pri svojem delu se novinar pogosto sooča z etičnimi dilemami. Novinarska etika novinarja primarno zavezuje odgovornosti javnosti. Da lahko sploh govorimo o etičnem odločanju, potrebuje novinar svobodo, ki pa ni brezmejna, ampak temelji na spoštovanju osebe (Poler Kovačič 2005, 193). Po Poler Kovačič (2005, 192) novinarska etika zagotavlja "filozofski premislek moralne sodbe, je teoretski diskurz o normah, ki so temelj novinarjeve moralne izbire, in o legitimnosti teh norm v dani situaciji".

Novinarsko moralo razumemo drugače kot novinarsko etiko, na kar opozarja Kovač (Kovač v Poler Kovačič 2005,195), ki novinarsko moralo označuje kot konkretno ravnanje novinarjev v določeni situaciji ob upoštevanju določenih standardov in norm, kar pomeni, da je novinarska morala "časovno, krajevno in družbeno pogojena".

Seveda pravila, ki so z zakoni postavljena v neki družbi, nikoli ne morejo zajeti vsega človekovega delovanja. Ko govorimo o etiki, govorimo o legitimnosti ravnanja in ne o legalnosti, ki jo preverjamo z zakoni.

Belsey in Chadwickova (1992, 8) ugotavljata, da je veliko načinov neetičnega ravnanja, s katerimi pa ni nujno, da kršimo zakone. Tudi Polerjeva opozarja, da vse odločitve, ki so s pravnega vidika sicer upravičene, niso nujno tudi etično sprejemljive, in četudi je novinarjevo ravnanje pravno sprejemljivo, to še ne pomeni, da je ravnal prav (Poler Kovačič 2002, 91).

To pomeni, da zakoni ne razrešujejo vseh etičnih dilem, s katerimi se srečuje novinar. Za razreševanje etičnih dilem v praksi potrebujemo orodja s področja (novinarske)

etike. Potrebujemo etično znanje, ki predstavlja temelj, s katerega pripadnik profesije deluje in na katerega se tudi vrača, če mora svojo odločitev kasneje pojasnjevati. Ko moralno presojava, moramo utemeljeno misliti, da se odločamo prav (Poler Kovačič 1997, 19).

Ukvarjanje s problemom, ali je novinarstvo profesija ali ne, se lahko zdi na trenutke odveč. Na prvi pogled bi lahko rekli, da gre za prestiž, za utrjevanje pozicije in ugleda novinarjev v družbi. A četudi gre za to, si niti posameznik niti neka skupnost ugleda ne moreta utrditi brez odgovora na eksistencialna vprašanja biti, smisla in poslanstva.

Da novinarstvo lahko imenujemo profesija, morajo biti njegovi izvajalci poleg izobraževanja in spoznavanja veščin usposobljeni za utemeljeno etično mišljenje, ki je neločljivo od novinarske profesije (Poler Kovačič 1997, 18). Da bi novinarstvo lahko razumeli, morajo biti prisotne razprave o etiki, udejanjanju etike in etičnih problemih, saj je etika neločljiva od novinarstva, je njegov del (Belsey in Chadwick 1992, 9).

Etiko novinarjev razumemo kot odgovornostno etiko, ki je značilna za poklice, ki delajo z ljudmi. Pri vsem, kar novinarstvo počne, je v odnosu do ljudi (Košir 1996, 166). Koširjeva pravi da, "bi moralo biti ravno spoštovanje osebe in njenega dostojanstva temelj novinarjevega delovanja in njegovega poklica. Kajti odnos do ljudi se v svoji etičnosti razpira prav na tem temelju" (Košir 2003, 113). Ravno tako postavlja odnos do (so-)človeka v središče novinarjevega delovanja tudi Polerjeva: "Temelj novinarskega sporočanja so torej odnosi do ljudi, človek kot oseba pa predstavlja najvišje dobro, h kateremu je usmerjena etična naravnost novinarstva. Torej je etični odnos v samem bistvu in poslanstvu novinarskega sporočanja" (Poler Kovačič 1997, 72).

Ali se je etike mogoče naučiti, je novo vprašanje, ki nima samo enoznačnega odgovora. Kakor opisuje Day (2006), ciniki opominjajo, da etika poraja vprašanja, na katera ne moremo dati jasnih odgovorov, skeptiki dodajajo, da znanje etike še ne pomeni tudi moralnega delovanja in da se moralni razvoj posameznika konča že v otroštvu, ko se še ne sreča z izobraževanjem. Bolj optimistično naravnana mnenja pravijo, da je etika predmet kot vsak drugi s svojimi problemi, ki ponuja metode, kako rešiti te probleme (Day 2006, 7).

Obstajajo torej argumenti, ki zbujejo dvom o tem, ali se za etično delovanje lahko usposobimo. Morda lahko pritrdimo skeptikom, da za etično ravnanje znanje ni dovolj.

Vprašanje pa je, koliko tovrstnega znanja imajo tisti, ki v praksi kršijo etične norme, in koliko se v resnici zavedajo, da te norme kršijo. Mnogokrat se namreč zdi, da so postale neetične prakse v novinarstvu rutinirano početje, v katerem kršilci profesionalnih standardov, in ne nujno le- ti, ne vidijo več kršitev. Tudi zato se zdijo razprave o etiki v profesiji nujne tako za širjenje vednosti, kot tudi zaradi motivacije za etično ravnanje.

Kot pravi Merrill, je želja biti etičen prvi korak na poti k etičnosti (Merrill 1997, 27). Psiholog Lawrence E. Kohlberg (v Merrill 1997, 28) omenja sedem stopenj razvoja, skozi katere prehaja večina ljudi. Od najnižje, ki jo opiše kot strah pred avtoriteto, do najvišje, najbolj avtonomne, ki jo imenuje biti idealna oseba – biti načelna oseba. In prehajanje posameznika na višjo stopnjo je zanj ravno v želji biti etičen, hkrati pa je Kohlbergova osrednja etična ideja tudi želja biti odgovoren (Kohlberg v Merrill 1997, 28–29).

Merrill izpostavlja tudi temeljno etično vprašanje: Zakaj bi sploh skrbeli za etiko in za to, da delamo prav? In odgovarja, da mora novinar skrbeti za etičnost najprej že zato, ker je to splošna skrb ljudi. Ker novinarji služijo javnosti, so dolžni zadostiti pričakovanjem javnosti, ki si želi etično novinarstvo. Ki je verodostojno, resnicoljubno, uravnoteženo, brez predsodkov, premišljeno, ki razlaga, je obzirno in stvarno. Čeprav so to težko dosegljive kvalitete, naj bi pričakovanja občinstva novinarja spodbujala k temu, da bi svoje delo opravljal resno. Kot enako pomembno pa izpostavlja dejstvo, da novinar potrebuje samospoštovanje in zadovoljstvo, ki si ga pridobi, ker deluje prav. Živeti mora namreč tudi sam s sabo in etično delovanje mu omogoča, da je njegovo življenje vredno, spodobno, da ima o sebi dobro mnenje in lahko uresniči svoje zmožnosti (Merrill 1997, 31).

Kakor se zdijo te ideje morda preveč idealistične, se vendarle tudi etika spogleduje s popolnostjo, četudi ta ideal ni nikoli popolnoma uresničljiv. In to tudi ni tisto, kar bi pričakovali. Pomembno je, kot pravi Kovač, ki povzema Kanta (Kovač 1996, 5), "da etična odločitev ne more izhajati iz trenutnih čustvenih razpoloženj ali nagonskih nagibov, temveč mora temeljiti, če pač želi biti avtonomna in humana, na mojem etičnem življenjskem razmisleku, kjer se neprestano zavedam, da sem v svoji izbiri svoboden" (Kovač 1996, 5).

Ne glede na to, ali novinar zagovarja skupinsko-stanovsko etiko, kar pomeni, da mu je pripadnost skupini in delovanje v dobro drugih osnovno etično vodilo, ali mu je bližje

individualno-osebnostna etika, kjer je breme odgovornosti in moralna rast na osebi – njemu samemu. Ko se pri delovanju novinar znajde v dilemi, kako ravnati, ga lahko njegova naravnost k etičnemu vodi, sam pa bo raziskoval in iskal razloge, zakaj bo ravnal, kakor bo ravnal. Četudi bo na tej poti kdaj klonil, bo zaradi želje po dobrem ravnanju vedno znova iskal nove rešitve in bo nadgrajeval stara teoretska znanja. Po drugi strani novinar zaradi pomanjkanja želje in pripravljenosti, da bi se trudil dosegati etične cilje, ne more etično preživeti. "Lahko utone v ledeni vodi neodgovornosti" (Merrill 1997, 27–50).

Premislek, zakaj delujem, kakor delujem, in kaj bo moje delovanje povzročilo, lahko novinarju ponudi rešitve, ki so odgovorne, hkrati pa novinarju kot osebi podeljujejo večje zadovoljstvo, trdnost in verodostojnost. Predvsem pa ga oddaljijo od žal prepogoste prakse, ki temelji na logiki in izgovorih "saj vsi tako pišejo". Odgovornost namreč pomeni "biti odgovoren tudi takrat, ko morda vsi delujejo drugače" (Jamnik v Poler Kovačič 2005, 196).

Kakor lahko ugotovimo iz do sedaj napisanega, je etična drža in etično delovanje več kot upoštevanje pravil v družbi, ki so zapisana z zakoni in bi njihova kršitev pomenila pravne sankcije. Kovač pravi: "Moralno držo posameznika je treba graditi še na čem drugem, kar ni legalizem" (Kovač 1996, 5).

2.3 Samoregulacija v novinarstvu

Samoregulacija ni pod vplivom grožnje kazenskih sankcij. Njen poudarek naj bi bil pozitivna motivacija, želja razvijati in dvigovati kredibilnost profesiji, za kar je pomembno skupno razumevanje vrednot in etičnih standardov pripadnikov profesije (Buchanan in drugi 2005, 11).

Bistvo učinkovitosti samoregulacije pa je v tem, da temelji na prostovoljnem sodelovanju, konsenzu in samoomejevanju. Pravila, ki nastajajo znotraj profesije, se zdijo bolj sprejemljiva za pripadnike stroke in so bolj sprejeta.

O samoregulaciji govorimo takrat, ko si omejitve in pravila naložijo novinarji sami (Poler Kovačič v Erjavec in Poler Kovačič 2007, 152). Novinarji so se, če ne prej, pa pod vplivom resne grožnje, da bodo njihovo dejavnost (strožje) regulirale oblasti, odločali za samoregulacijo, da so zaščitili svojo neodvisnost. Tako je tudi ustanovitev

samoregulacijskih organov kot tudi njihove spremembe narekovala bojazen pred kazenskimi sankcijami in pred izgubo neodvisnosti.

Poskusi z zakonom urediti delovanje novinarjev so se v zgodovini pojavili kmalu po tem, ko se je novinarstvo začelo organizirati. Leta 1916 so na Švedskem ustanovili prvi samoregulacijski organ, častno razsodišče, ki danes deluje preimenovano v tiskovni svet *Pressens Opinionsnämnd*, PON (The Swedish Press Council 2010). Razlog je bil pragmatičen; bil je odgovor na poskus, da bi vlada vzpostavila nadzor nad delovanjem novinarjev z zakonodajo. Švedski parlament je z zakonodajo zagrozil ponovno v 60. letih 20. stoletja, ko je tisk preplavilo senzacionalistično pisanje. Ta vzorec, ki je bil razlog za ustanovitev prvega samoregulacijskega organa v novinarstvu na svetu, se je pojavljal tudi drugod (Nahtigal 2002). Znan primer je Velika Britanija, kjer je tiskovni svet nastal leta 1953. Vendar se je v 80. letih, z množičnim pojavom rumenega tiska, ki je kršil etične standarde, zopet pojavila grožnja z zakonodajo in tako je nastala pritožbena komisija (PCC Press Complaints Commission) (Ivelja 2006).

Če želi novinarstvo upravičiti status profesije v družbi, mora s svojim delovanjem dokazovati, da dosega dovolj visoke standarde. Ti standardi se nanašajo na kvaliteto izdelkov, kakor tudi na to, da novinarji sprejemajo odgovornost za svoje delo. Haraszti pravi, da je "bistvo samoregulacije v novinarstvu ohranjati ravnotežje med pravicami in odgovornostjo medijev" (Haraszti 2008). Mediji opravljajo javni servis in so tudi primarno odgovorni javnosti. Nahtigalova je zapisala svoje videnje tako: "samoregulacija je krepitev odgovornosti medijev do javnosti, s tem pa tudi zaupanja javnosti do medijev. Odgovornost se vzpostavlja na ravni etike in na način odprtosti za mnenja bralcev, poslušalcev in gledalcev" (Nahtigal 2006).

Novinar je torej z nekom v odnosu. Vsak odnos pa pomeni pravice in dolžnosti na osebni in kolektivni ravni. To naj bi veljalo tudi za novinarja in novinarstvo. Novinarska etika odgovornosti je "etika dolžnosti" (Poler 1997, 107). Poseganje politike in regulacija s strani države pomeni, da bi novinarji izgubili neodvisnost in s tem svobodo, ki pa je pogoj za odgovorno odločanje. Day (2006) svobodo izbire označuje kot pogoj tako za individualno kot tudi institucionalno avtonomijo.

Haraszti govori o naslednjih pozitivnih lastnostih samoregulacije za novinarstvo, javnost in demokracijo: za novinarje je pomembna, ker ščiti njihovo neodvisnost, za svoje napake odgovarjajo pred stanovskimi kolegi, skrbi za njihovo verodostojnost s

promocijo visokih standardov, javnosti zagotavlja kvalitetno novinarstvo, omogoča jim pritožbe in stik z mediji. Za demokracijo pa je pomembna, ker širi kulturo nasprotnih mnenj in preprečuje nadzor politike nad mediji (Haraszti 2008, 10–12).

Da se novinarstvo zaveda svoje moralne obveze biti družbeno odgovorno, kot ugotavlja Day (2006, 47), dokazuje s tremi samoregulacijskimi mehanizmi: kodeksi, medijskimi ombudsmeni in tiskovnimi sveti (Day 2006, 46). Tiskovni svet in ombudsman sta samoregulativni telesi, ki spremljata spoštovanje kodeksov. V nadaljevanju bomo povzeli bistvo teh dveh teles, kot ju predstavlja Day (2006). Ideja o ombudsmanu je nastala in se udejanjila najprej na Švedskem pod pritiskom politike. Z ombudsmanom medijske hiše dokazujejo svojo samokritičnost. Njegova naloga je raziskovanje neprimerne vedenja novinarjev in predlaganje rešitev. Razumljen je kot predstavnik javnosti, ki pa je zaposlen v medijski hiši. Zagovorniki tega telesa kot njegovo prednost izpostavljajo učinkovitost, saj naredi selekcijo in loči upravičene pritožbe od klevet. Dobra stran naj bi bila tudi utrjevanje odnosa med medijsko hišo in javnostjo ter dvigovanje etične zavesti. Nasprotniki mu očitajo vlogo predstavnika za odnose z javnostmi, češ da je zgolj "izložbeno okno" in birokratska ovira med javnostjo in založniki ter novinarji. Poleg tega pa je še zelo drag. Ker se je pojavilo mnenje s strani javnosti, da je zgolj "kozmetični odgovor" na nezadovoljstvo in kritiko javnosti, je bilo ustanovljeno združenje ombudsmenov (Organization of News Ombudsmen), ki ima nalogo promovirati njihovo pozitivno vlogo (Day 2006, 46–47).

Tiskovni sveti so po navadi sestavljeni iz različnih predstavnikov družbe in medijev ter imajo nalogo preiskovati pritožbe nad mediji, pripravljajo razsodbe, ki jih objavijo v javnosti. So dokazano najbolj demokratično samoregulacijsko orodje (Day 2006, 47–50).

Evropske države, ki imajo tiskovne svete z dolgo tradicijo, so: Nemčija, Nizozemska, Skandinavske države. Pred kratkim ga je dobila Belgija, nastali pa so tudi v novonastalih demokracijah, kot so Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Armenija. Ima ga tudi Kanada, medtem ko ZDA nimajo tiskovnega sveta, prav tako ga nimajo Avstrija, Francija in Portugalska. Tiskovni sveti se razlikujejo od države do države in imajo svoje posebnosti. Pravila, po katerih delujejo, so večinoma sprejeta soglasno s strani predstavnikov javnosti, novinarjev, urednikov in lastnikov medijev. Ponekod, npr. v

Veliki Britaniji, je pravila razvila medijska industrija sama. Posebnost in izjema je danski tiskovni svet, ki ga je ustanovila vlada (Haraszti 2008, 48–59).

Samoregulacija deluje v večini demokratičnih držav s podobnimi mehanizmi, ki pa se glede na okoliščine, zgodovinski razvoj in posebnosti kulturnega okolja med seboj razlikujejo v podrobnostih. Standardi novinarskega delovanja, samoopredelitve in kriteriji, po katerih različna samoregulacijska telesa odločajo o kršitvah in po katerih se ocenjuje delo novinarjev, pa so zapisana v kodeksih. Razvoj, vrste in različne poglede na novinarske kodekse bomo opisali v naslednjem poglavju.

3 NOVINARSKI ETIČNI KODEKSI

3.1 Opredelitev in pomen kodeksov

Etični kodeksi so pisni dokumenti, v katerih so izraženi poslanstvo, etične vrednote in dožnosti neke skupnosti ali organizacije. Kodeksi z izraženimi etičnimi normami so tudi ključni dokument organizacij (Stevens 1996, 71). Simbolično moč, ki jo premore kodeks, lahko vidimo na primeru Hipokratove prisege, ki je etični kodeks zdravnikov, nastal je v drugem času, okoli 400 let pred našim štetjem, pa vendar še danes očitana kršitev Hipokratove prisege omaja ugled kršitelja v očeh javnosti. Etični kodeksi ne zavezujejo pravno. Vendar imajo dokazane kršitve v večini stanovskih organizacij pomembne posledice. Pripadniki "trdnih" profesij, kot sta pravo in medicina, imajo za pogoj, da lahko opravljajo svoje delo, dolžnost biti vključeni v stanovske organizacije, zbornice. Z dokazano kršitvijo se jih iz teh organizacij lahko izključi in tako onemogoči nadaljnje delovanje. V novinarstvu je zaradi temeljne človekove pravice, da vsak lahko izrazi svoje mnenje in ga tudi objavi, tako rekoč nemogoče kršitelja kaznovati tako usodno. Tudi zaradi te "posebnosti" novinarskega poslanstva se pojavljajo dvomi o tem, ali je novinarstvo profesija.

Novinarski kodeksi so mehanizem samoregulacije, ki je bila, kot smo že omenili, odgovor na poskuse vmešavanja politike v urejanje medijev z zakonodajo. To se zgodi tudi, ko javnost medijem ne zaupa in s pritiski zahteva ureditev razmer. Kodeksi zavezujejo moralno, so priporočila za delovanje, njihov namen ni, da bi novinarji slepo sledili nekim navodilom. Z objavo kodeksa profesija seznani javnost s svojimi pravili in poslanstvom ter uporabniku pove, kaj lahko od nje pričakuje. S tem si večja ugled med uporabniki in posledično tudi viru dohodka – oglaševalcih. Ko se kodeks objavi, postane "zapoved", čeravno se v praksi pogosto še ne uresničuje. Novinarje naj bi

zaščitil pred lastniki, ko ti pritiskajo na njih, da bi delovali v nasprotju z interesi javnosti, saj se lahko sklicujejo na to, da bodo izgubili ugled in bodo zavrženi v stanovski skupnosti. Pomembni so za krepitev sodelovanja znotraj skupnosti, pripadniki pa se zaradi jasnih pravil in pravic počutijo varni, poveča se tudi kolektivna moč. Skupnosti predstavljajo ideal in večajo moralno zavest posameznikov (Bertrand 1999, 41–42). Erjavčeva vlogo kodeksov vidi v tem, da opisujejo kriterije za novinarsko samokritiko in zunanjo kritiko, hkrati pa opredeljujejo standarde novinarjevega delovanja (Erjavec 1999, 37) Poler Kovačičeva (2005) opozarja, da so v kodeksih zapisane norme (ne)zaželenega novinarjevega ravnanja, ki pa še ne zagotavljajo etičnega novinarstva (Poler Kovačič 2005, 193–194).

3.2 Razvoj kodeksov

Novinarski kodeksi innovinarstvo kot razvijajoča se profesija imajo kratko zgodovino. Novinarski kodeksi, kot tudi razvito in institucionalizirano novinarstvo, so začeli nastajati v začetku 20. stoletja. *Charte de devoirs professionnels des journalistes francais* je francoski kodeks, ki je nastal leta 1918 in bil spremenjen leta 1939 (Acrimed 2002), Ameriško združenje časopisnih urednikov v ZDA ga je sprejelo leta 1922 pod imenom *The Canons of Journalism*, leta 1975 so ga preimenovali v *Statements of principles* (American Society of Newspaper Editors 2009). Društvo Sigma Delta Chi, danes Združenje profesionalnih novinarjev –Society of Professional Journalists ali s kratico SPJ, si je leta 1926 "sposodilo" in za svoje delovanje prevzelo kodeks Ameriškega združenja časopisnih urednikov, leta 1973 pa spisalo svoj kodeks, *Code of Ethics*, ki je doživel spremembe v letih 1984, 1987 in 1996 (Society of Professional Journalists 2010).

V raziskavi o novinarskih kodeksih v Evropi (Laitila 1995) med prvimi nacionalnimi kodeksi najdemo še švedski kodeks iz leta 1923, finski iz leta 1924 in norveški iz leta 1936. Kodeksi so se v drugem valu začeli množično pojavljati po drugi svetovni vojni, do 60. let prejšnjega stoletja, ko nastanejo v Italiji, Veliki Britaniji, Turčiji, Belgiji, na Nizozemskem. Tretji val pa povzroči razpad socialističnih držav, ki so prej sicer imele svoje kodekse (Jugoslavija, Sovjetska zveza), vendar nove kodekse sprejmejo novonastale države, kot so Slovenija, Hrvaška, Rusija, Bolgarija, Madžarska, Latvija. Na to, da so se kodeksi bolj množično pojavljali, so vplivale družbene spremembe po vojnah, pojav televizije konec 50. let, pojavi ali spremembe kodeksov so bili odgovori

na koncentracije lastništva medijev in nove tehnologije v 90. letih (Laitila 1995, 527–531). Zgodovina nam kaže, da novinarske skupnosti spreminjajo tako imena kodeksom, kakor se spreminja tudi njihova vsebina glede na družbene in tehnološke spremembe. Gotovo pa tudi zaradi tega, ker se skozi delovanje pokažejo potrebe po spremembah. Kot pravi Bertrand (1999), da "ostajajo pravila uresničljiva, je o njih treba razpravljati, jih čistiti, posodablјati, razčlenjevati in zapisati, bodisi na lokalni ali nacionalni ravni. Sicer postanejo nejasna, dvoumna ali celo nečastna" (Bertrand 1999, 41).

Danes so različni "kodeksi v modi" ugotavlјa Harris (Harris 1992, 62). Veča se tudi število novinarskih kodeksov; sprejeti so ne le v Severni Ameriki in Zahodni Evropi, ampak se njihovo število povečuje tudi drugod po svetu (Harris 1992, 62).

3.3 Vrste kodeksov

Doslej smo omenjali predvsem kodekse širših novinarskih skupnosti, predvsem nacionalnih. Pojavljajo pa se tudi vprašanja o pripravi globalnega kodeksa, univerzalnega dokumenta novinarske skupnosti, kjer bi bile zapisane temeljne vrednote, pravice in odgovornosti novinarja.

Na prvi pogled bi lahko rekli, da bi bilo to mogoče, saj se kot "sestavine" kodeksa novinarske etike pojavljajo tako rekoč isti pojmi. Sicer poznamo primer nadnacionalnega dokumenta pod imenom *Münchenska deklaracija*, v kateri so predstavniki novinarskih združenj držav Evropske unije, Švice in Avstrije ter več mednarodnih novinarskih organizacij sprejeli deklaracijo o dolžnostih in pravicah novinarjev (Munchenska deklaracija 1971).

Prav tako je mednarodno sprejeta deklaracija Mednarodne zveze novinarjev (IFJ) *IFJ Declaration of Principles on the Conduct of Journalists* (1986), največje svetovne organizacije novinarjev, ki predstavlјa več kot 600 000 članov iz več kot 100 držav sveta (IFJ 2010).

Bertrand (1999) je objavil "sintetičen kodeks", v katerem je zapisal, kar se pojavlja v večini kodeksov in je neke vrste konsenz o normah med medijskimi strokovnjaki, akademskimi opazovalci in zagovorniki potrošnikov. Temeljni vrednoti takega umetnega kodeksa sta spoštovanje življenja in razširjanje solidarnost med ljudmi. Kot osnovne prepovedi zapiše: ne lagati, ne prilaščati si lastnine drugega in ne prizadeti drugega po nepotrebnem. Novinarska načela so: avtonomnost, neodvisnost od

političnih, ekonomskih in intelektualnih vplivov moči, ne napraviti ničesar, kar bi zmanjšalo zaupanje javnosti do medijev, temeljito in široko poznavanje dogodkov, poročati razumljivo, pošteno in natančno, služiti vsem interesnim skupinam, braniti in podpirati človekove pravice in demokratične vrednote in delovati v dobrobit družbe (Bertrand 1999, 44–45).

Erjavčeva (1999) kot glavne poudarke večine kodeksov omenja poštenost, ločevanje med komentarjem in informacijo, točnost objave in popravljanje napak, novinarjevo dolžnost braniti pravico vseh državljanov do svobode izražanja, pravico do zasebnosti, resnicoljubnost, zavračanje cenzure, izogibanje konfliktom interesov, zavračanje podkupnin, izogibanje različnim oblikam diskriminacije (Erjavec 1999, 37).

Kljub načelnemu konsenzu o tem, kaj naj bi vseboval novinarski kodeks, pa že iz pogledov dveh različnih avtorjev lahko vidimo, da, kot pravi Bertrand, "celo eksperti, ki se lotijo primerjalne študije kodeksov, hitro zdrsnejo v zmešnjavo" (Bertrand 1999, 45).

Načelno avtorji ugotavljajo, da se kodeksi razlikujejo od države do države. Priporočeno je kodekse prilagajati okolju, kjer nastajajo, in upoštevati vlogo in status novinarstva v družbi, naravo in tradicijo demokracije v skupnosti, ter socialno, etično in religiozno naravo okolja, v katerem naj bi se etična pravila udeleževala. Ravno tako ni mogoče odgovoriti na vprašanje, ali naj obstaja v nekem nacionalnem okolju en sam novinarski kodeks, ali je dobro ločiti npr. kodeks časopisnih medijev od kodeksa televizijskih in radijskih novinarjev. Tudi te posebnosti so odvisne od družbe in tradicije v nekem nacionalnem okolju (Baydar v Haraszti 2008, 22–27).

Tudi članice Zveze neodvisnih tiskovnih svetov Evrope (AIPCE – Alliance of Independent Press Councils of Europe) so se izrekle proti nad-nacionalnemu evropskemu kodeksu in regulacijskim organizacijam na evropski ali globalni ravni, ravno tako so na letnem srečanju Evropske zveze novinarjev EFJ (European Federation of Journalists) l. 2006 poudarili, da imajo države svoje kodekse in etična pravila, osnovana na spoštovanju različnosti kultur in tradicij teh držav (Poler Kovačič 2008, 146–147).

Day (2006, 46) deli kodekse na dve vrsti:

- profesionalne in
- institucionalne.

Profesionalne kodekse pozna večina profesionalnih medijskih skupnosti, večinoma so nacionalni. V njih so sprejeti splošni standardi, kot so: resnicoljubnost, natančnost, izogibanje konfliktom interesov in nepristranskost. Za razliko od drugih profesij, kršiteljem medijskih kodeksov ni mogoče prepovedati delovanja, saj bi bilo to v nasprotju s pravico do svobode izražanja (na primer v ZDA s 1. Amandmajem). V drugo skupino pa Day (2006, 46–47) uvršča kodekse, ki jih sprejmejo medijske organizacije ter predstavljajo politiko in vrednote kolektiva. V teh kodeksih so splošna načela natančneje opisana, zapisana so "hišna" pravila o tem, kako ravnati npr. z imeni žrtev posilstva, o tehnikah zbiranja informacij, identifikaciji virov, natančneje je zapisano, kako je z nagradami. Po navadi gre za navodila, kako uresničevati norme organizacije, so tudi dokaj natančna navodila, kako ravnati v etičnih dilemah in so priročen vodič za nove zaposlene pri vključevanju v organizacijo. Mnogokrat pa so za razliko od splošnih profesionalnih kodeksov bolj zavezujoči in zgodi se lahko, da nekoga zaradi kršitev tudi odslovijo. Kljub sprejetim natančnim etičnim normam pa v praksi organizacije mnogokrat kršijo lastna pravila, kar dokazuje, da sprejeti kodeksi niso "samoizvršljivi" in so odvisni od doslednosti spoštovanja pravil in dobre volje vodstva organizacij. Vsako nespoštovanje lastnih pravil pa spodkopava integriteto objavljenih etičnih pravil (Day 2006, 46–47).

Kodeksi so različni tudi po obsegu in natančnosti. Medtem ko so nekateri zgolj "list z ducat stavki" (Harris 1992, 62), so drugi obsežni. Eni in drugi imajo svoje prednosti in pomanjkljivosti. Krajše si lažje zapomnimo, so bolj jasni, a tudi bolj splošni in nenatančni, zato omogočajo različne interpretacije. Daljši kodeksi, značilni za organizacije, pa imajo nekatera pravila dodelana zelo natančno, vendar pa so lahko nepregledni in nepriljubljeni zaradi preobsežnosti gradiva (Harris 1992, 62–63). Baydar v Priročniku o samoregulaciji za dober kodeks pravi: "zapisan je v jasnem jeziku, je izčrpen in zgoščen, nenehno nadzorovan in redno pregledan" (Baydar v Haraszti 2008, 25).

3.4 Pomanjkljivosti in uporabnost kodeksov

Kodeksi nimajo samo zagovornikov. Day (2006, 46) opisuje argumente nasprotnikov:

- So oblika samocenzure ter pomenijo izgubo neodvisnosti in avtonomije, ki sta potrebni za svobodno množično komuniciranje.
- Ker morajo biti mestoma zapisani na splošno, njihova nedoločenost in nejasnost posameznikom v etičnih bojih v posebnih okoliščinah ne nudi opore.
- Omenjajo tudi upravičen strah, da je kodeks zlorabljen v pravnih postopkih proti medijem, kot dokaz, da zaposleni kršijo lastna etična pravila.
- Nasprotniki v kodeksih ne vidijo nič več kot zapisane ideale, ki so v tekmovalnem sodobnem okolju spregledani.

White (v Poler Kovačič 2008, 147) kot pomanjkljivost kodeksov omenja še:

- da moralna vzgoja, kot jo razlagajo kodeksi, vzbuja konformizem in spodbuja rutino,
- malo je dokazov, da samoomejevalne etične prakse posameznikov temeljijo na upoštevanju pravil kodeksa,
- profesionalna etika poudarja zgolj pozitivistično nepristranskost kot kriterij za etiko in odreže etiko v medijih od širšega etičnega diskurza.

Boeyink (1994) je v raziskavi, kjer je v treh časopisnih hišah preverjal učinkovitost internih kodeksov, ugotovil, da je prek pregleda in analize ter vsebine kodeksa zelo težko oceniti njegovo delovanje. V vsaki od organizacij, ki so bile vključene v raziskavo, imajo etični standardi drugačno obliko in igrajo drugačno vlogo. V prvi medijski hiši nimajo nikakršnega vpliva, zaposleni jih slabo poznajo in so zgolj nadležni standardi. Drugi primer kaže, da so etični standardi zapisani priročno in praktično, nimajo sicer neposrednega vpliva na etične odločitve, vendar posredno ustvarjajo etično kulturo v hiši. V tretjem primeru so zapisali močna, praktična in obsežna pravila. Vendar na novo, zato še ne morejo oceniti vpliva na novinarjevo vedenje. Avtor se sprašuje, ali bo tudi nekaj, kar je trenutno videti kot vzoren primer, v desetih letih postalo mrtva črka na papirju?

Day (2006) v odgovoru na pomisleke zoper kodekse poudari, da so vendarle resen poskus prepoznati temeljne vrednote, zaradi katerih mediji sploh obstajajo. Služijo pripadnikom profesije, javnosti pa kažejo, da si mediji prizadevajo za etične standarde

(Day 2006, 46). Četudi so kodeksi pomanjkljivi, sami po sebi niso dovolj in zahtevajo uresničitev v praksi, bi bila opustitev poskusov kodificiranja zaželenega vedenja in prizadevanj k premisleku o vrednotah slaba izbira. Kot pravi Poler Kovačičeva : "Zgolj postavljanje norm ne rešuje krize novinarske etike, odrekanje normam pa vodi v stanje brez meril, ki ustvarja ugodne razmere za razcvet neetičnega novinarstva" (Poler Kovačič 2005, 195).

Uresničevati ideale ni lahko. Etika se v svoji naravi spogleduje s popolnostjo, ki pa jo je v življenju nemogoče doseči. Tudi profesionalna etika ni nekaj, kar bi lahko v celoti kodificirali, saj se vedno znova znajdemo v situacijah, ki jih ni bilo mogoče predvideti, ko smo poklicani, da se svobodno odločamo, kakor se ni še nihče pred nami. Vendar so mnoge poti pred nami vsaj delno že bile prehojene, zato menimo, da sta razprava in pretresanje starih primerov, ne glede na to, ali smo ravnali prav ali narobe, izredno pomembna. Tudi v tej diplomski nalogi imamo namen pregledati, kako so bile domnevne kršitve posameznih členov Kodeksa novinarjev Slovenije presoјane, in sicer zato, da bi zaključki prispevali k boljšemu delovanju v prihodnosti. In to je že razprava o etiki. Zapisane norme so lahko vedno podlaga za razprave o tem, kako ravnati. In morda v profesionalnih krogih manjka razprave, brez obtoževanja. Z namenom jutri ravnati bolje, postati boljši človek. Manca Košir je parafrazirala preprosto trditev Afričanov: "dober novinar je dober človek, ki zna novinarstvo" (Košir 2003, 115). In morda lahko začnemo pri nas in se izognemo pogosto slišnemu "tudi v svetu imajo stvari urejene tako". V naslednjem poglavju se pomikamo na domači prag. Pogledali bomo, kako se je "samouredila" novinarska skupnost v Sloveniji.

4 SAMOREGULACIJA NOVINARJEV V SLOVENIJI

4.1 Samoorganizacija novinarske skupnosti

4.1.1 Društvo novinarjev Slovenije

Društvo novinarjev Slovenije (DNS) je stanovska organizacija, ki združuje novinarje, ki se poklicno ukvarjajo z javnim obveščanjem. DNS se šteje za naslednika prve stanovske organizacije novinarjev v Sloveniji.

Zametki novinarske skupnosti v Sloveniji segajo v začetek 20. stoletja. V tem času se je – podobno kot po svetu – tudi v Sloveniji pojavila težnja po organiziranju novinarjev in institucionalizaciji poklica. Tudi poimenovanje novinar se pojavi pri nas konec 19. stoletja pod vplivom čeških in jugoslovanskih idej, pred tem se uporablja zgolj beseda

časnikar. V drugi polovici 19. stoletja in do sredine 20. stoletja so se na naših tleh rojevali in umirali različni časniki (Slovenec, Naprej, Ljubljanski list, Slovan ...), ki so imeli različne nazorske usmeritve tistega časa (katoliške, konzervativne ali liberalne), mnogi pa so bili tudi literarni (Zvon), saj so bili med prvimi "časnikarji" mnogi iz vrst literatov (Stritar, Aškerc, Kersnik, Tavčar idr.). Med najpomembnejšimi časniki je bil Slovenski narod, ki je izhajal od leta 1868 do 1943 in preživel zelo različna družbena obdobja (Amon 2004).

Branko Maksimovič (2010) za ustanovitev Društva novinarjev navaja datum 28. 3. 1905, ko je bil sklican ustanovni zbor Društva slovenskih književnikov in časnikarjev, oziroma 22. oktober 1944, ko je potekal ustanovni občni zbor Slovenskega časnikarskega društva. V sestavku o zgodovini društva (Maksimovič 2010) je omenjena razstava slovenskega novinarstva leta 1937, ki je bila pripravljena ob 30. obletnici, kar dokazuje obstoj novinarstva na Slovenskem že v začetku 20. stoletja. Društvo slovenskih književnikov in časnikarjev, ki ga današnje Društvo novinarjev Slovenije šteje za svojega predhodnika, je bilo ukinjeno leta 1919, ko je bilo hkrati ustanovljeno Društvo jugoslovanskih novinarjev v Ljubljani, leta 1921 pa preoblikovano v sekcijo Jugoslovanskega novinarskega združenja. Poimenovanja so se spreminjala, stanovsko združenje je ves čas delovalo v okviru jugoslovanskih združenj, po letu 1955 v okviru Zveze novinarjev Jugoslavije, vendar je ohranilo samostojnost (Maksimovič 2010). Seveda je stanovska organizacija po drugi svetovni vojni delovala pod vplivom in nadzorom takratnega režima, novinar pa je veljal v tem času za družbeno-političnega delavca, ki je odgovoren socialistični državi oziroma partijskim voditeljem (Poler 1996, 108–110).

DNS je po osamosvojitvi delovalo neprofesionalno. Leta 2001 je novoizvoljeni in še vedno aktualni predsednik društva Grega Repovž predlagal, da se novinarji za cilje, ki so si jih zadali, reorganizirajo in profesionalizirajo (Repovž 2001b).

Do izvolitve Grege Repovža na mesto predsednika društva je organizacijo vodil Branko Maksimovič. Iz njegovega poročila ob predaji funkcije bomo povzeli nekaj podatkov, iz katerih bomo poskušali razbrati delovanje društva in usmeritev organizacije v letih po osamosvojitvi do leta 2001, kot ju vidi avtor prispevka. Maksimovič (2001) izraža zadovoljstvo, da je DNS še vedno enotno, in ugotavlja, da je to redki primer v tranzicijskih državah, kjer so se novinarske organizacije razbile na več različnih

stanovskih združenj². Poudarja pomembnost enotnosti novinarske skupnosti, ko si novinarji prizadevajo za avtonomijo, svobodo izražanja in zagotavljanje pogojev za delo ter ko preverjajo svojo odgovornost. Ocenjuje, da ima DNS družbeno veljavo, saj je odločno nastopilo proti uveljavitvi medijskega zakona. V vrstah društva še vedno pogreša novinarje iz katoliških vrst, »magovce«, novinarje Mladine in mnogo drugih uglednih novinarskih imen. Omenja upanje, da se bodo s premiki na FDV izboljšala tudi praktična znanja bodočih delujočih kolegov. Poudari pomembnost vztrajnega "oboroževanja" novinarjev z znanjem in potrebo po skrbi za "etično higieno" tudi s požitvijo dela Novinarskega častnega razsodišča. Zadovoljen je z nastankom glasila Novinar, postavitvijo spletne strani in elektronskimi novicami, ker to pomeni boljše obveščanje članstva in širše javnosti o delu Društva.

Gojko Bervar (2001) v prispevku Kdo je izgubil ugled – društvo ali novinarji? predstavlja svoj pogled na težnje po spremembah v društvu, ki so, kot je razbrati, bile aktualne že v tistem času, ko je prispevek nastal, torej v začetku leta 2001. Izpostavlja dve besedi, ki se pojavljata med argumenti o potrebnih spremembah: ugled in korist. Ob tem izpostavlja dve vrsti ugleda – ugled novinarja in ugled društva. Ugotavlja, da je bil ugled društva, ko je bil vstop mogoč šele po dveh letih staža in opravljenem izpitu, večji. Društvo je kasneje omililo pogoje za vstop in si obetalo večjo moč zaradi množičnosti. Pravi, da so pogledi novinarskih kolegov na to, ali bi bil ugled zaradi strožjih meril v elitnejšo novinarsko skupnost boljši, različni. Ugled novinarja pa je po njegovem "samo v toliko ugled društva, v kolikor je to varuh poklicnih in etičnih meril". Po njegovem obstaja še en nesporazum v pojmovanju društvene vloge, ko Novinarsko častno razsodišče ugotovi, da je član kršil poklicna pravila. Pojasnjuje, da zaradi tega še ne ruši ugleda poklica, nasprotno, njegova naloga je, da tega ne spregleda. Na "uspavanost" kot na značilnost ceha opozarja skozi ugotovitev, da novinarji sicer sprašujejo, kakšno korist bodo imeli od članstva v društvu, vendar pa ne znajo odgovoriti, kakšna so njihova pričakovanja. Zato društvo porabi čas in energijo za dejavnosti, ki pa jih člani slabo obiskujejo.

Po letu 2002 imamo o delu DNS več podatkov, saj so na spletni strani objavljena vsakoletna poročila o delu. S spletne strani DNS (Društvo novinarjev Slovenije) lahko o

² V času nastajanja tega dela vemo, da se je to zgodilo tudi pri nas in je tudi v Sloveniji delujoča še ena stanovska organizacija – Združenje novinarjev in publicistov.

delu v letih 2002–2009 razberemo, da je predsednik že drugi mandat Grega Repovž. Izvoljen je bil za mandatno obdobje 2003–2007 in za obdobje 2007–2011. Društvo je v letih 2001–2006 enkrat letno izdalo časopis *Novinar*, in sicer ob organizaciji Novinarskih dnevov, ki so vsakoletni dogodek društva. Društvo vsako leto podeli tudi nagrade za novinarske dosežke. DNS je tudi polnopravni član Mednarodnega združenja novinarjev IFJ – *International Federation of Journalists* (Društvo novinarjev Slovenije).

DNS je 16. novembra 2006 na redni skupščini v Ankaranu sprejelo nov statut – *Statut Društva novinarjev Slovenije* (2006). Pri poglavju o ciljih in nalogah je v statutu zapisano:

- *razvoj javnega obveščanja v interesu domačih in tujih javnosti,*
- *krepitev in podpora neodvisnosti, samostojnosti in angažiranosti novinarjev ter medijev,*
- *uveljavljanje etike javne besede,*
- *varstvo in zaščita novinarjev pred ekonomskimi in drugimi pritiski, ki so posledica, opravljanja novinarskega poklica,*
- *uveljavljanje doslednega spoštovanja človekovih pravic in pravne države,*
- *reševanje poklicnih in statusnih vprašanj novinarjev,*
- *sodelovanje z novinarskimi organizacijami doma in v tujini,*
- *povezovanje neprofesionalnih, predvsem družabnih in športno rekreativnih interesov članstva.*

Član društva lahko postane vsak, ki se vsaj eno leto pretežno ukvarja z novinarskim delom, ne glede na status, pogodbeno, redno ali honorarno. Člani so dolžni poravnati mesečno članarino v višini 7 EUR oz. 84 EUR letno. DNS aktivno sodeluje in si prizadeva za iste cilje z drugo stanovsko organizacijo, Sindikatom novinarjev Slovenije (Društvo novinarjev Slovenije 2010a).

4.1.2 Sindikat novinarjev Slovenije

Ob koncu 80. let prejšnjega stoletja so ob spreminjanju družbenih in političnih razmer nastale zamisli o sindikatih novinarjev. Leta 1989 je nastal prvi sindikat primorskih novinarjev v Kopru, sledila so ustanavljanja v večjih uredništvih. Iz posameznih sindikatov so nastale pobude o skupnem sindikatu in 6. marca 1990 je bil v Kopru

ustanovljen Sindikat novinarjev Slovenije (SNS). Njegova osrednja naloga je bila priprava in uveljavitev kolektivne pogodbe za poklicne novinarje. V decembru leta 1991 je dosegel podpis kolektivne pogodbe za slovenske poklicne novinarje, prve poklicne kolektivne pogodbe v Sloveniji (Sindikat novinarjev Slovenije 2010a).

SNS si prizadeva za uresničevanje varovanja interesov in pravic kolektivnih in individualnih članov. Na spletni strani poudarjajo, da: "članstvo v SNS izraža pripadnost poklicni skupini novinarjev in le-to krepi v odnosu do delodajalcev, zakonodajalcev in širše javnosti" (Sindikat novinarjev Slovenije 2010a).

Cilji, ki so jih zapisali v svojem statutu, *Statutu Sindikata novinarjev Slovenije* (1991), so:

- *zavzemanje za uresničevanje pravice do sprejemanja in širjenja informacij in idej ne glede na meje;*
- *uresničevanje določil kolektivne pogodbe;*
- *varovanje materialnih, socialnih in kulturnih interesov novinarjev,*
- *varovanje avtonomnosti novinarskega poklica in njegove integritete;*
- *varovanje pravic iz dela, plačila za delo, socialnih, zdravstvenih razmer in varstva pri delu;*
- *utrjevanje solidarnosti v medsebojnih odnosih;*
- *soodločanje o vsebinski zasnovi in uredniški politiki ter o kadrovskih odločitvah v uredništvih; zagotavljanje razmer za izobraževanje delavcev.*

Člani za članstvo plačajo članarino v odstotku bruto plače, če so redno zaposleni, sicer znaša članarina okoli 4,20 EUR za novinarje, ki nimajo redne zaposlitve. Tudi SNS je član Mednarodnega združenja novinarjev IFJ – International Federation of Journalists (Sindikat novinarjev Slovenije 2010b).

4.1.3 Združenje novinarjev in publicistov

Slovenski prostor je novembra leta 2007 dobil še drugo nacionalno stanovsko združenje, Združenje novinarjev in publicistov (ZNP). Na svoji spletni strani so zapisali, da je bilo ustanovljeno zato, da bi prispevali k okrepitvi svobode govora in medijev kot temeljnih pravic posameznikov in družbenih skupin v Sloveniji. V svojem

statutu, *Statutu Združenja novinarjev in publicistov* (2007), imajo zapisane naslednje cilje:

- *da postane organizacija, ki bo profesionalno zastopala novinarje in publiciste;*
- *zavzemanje za svobodo izražanja in neodvisnost novinarstva in publicistike od političnih in kapitalskih centrov moči;*
- *zavzemanje in spodbujanje za idejno raznovrstnost oziroma spoštovanje svetovnonazorske različnosti;*
- *spodbujanje spoštovanja visokih profesionalnih standardov pri ravnanju novinarjev, urednikov in publicistov;*
- *zavzemanje za nenasilno komunikacijo;*
- *zavzemanje za spoštovanje človekovih pravic ter parlamentarno demokracijo;*
- *zavzemanje za korektno novinarsko poročanje in spoštovanje Munchenske deklaracije (novinarski kodeks);*
- *zavzemanje za čim boljši ekonomski položaj novinarjev in publicistov, kajti njihova ekonomska neodvisnost zagotavlja neodvisnost od politike in kapitalskih centrov moči;*
- *spodbujanje refleksije in dialoga na področju kulture, znanosti, gospodarstva in politike;*
- *prispevanje k toleranci in pluralnosti zamisli in dejanj;*
- *spodbujanje odličnosti med novinarji;*
- *odpiranje prostora za mlade, ki želijo ustvarjati v medijih.*

ZNP ima tudi samoregulacijski organ, Častno razsodišče ZNP, ki je bilo ustanovljeno 20. 3. 2010. Na svoji spletni strani so zapisali, da Častno razsodišče ZNP Novinarskemu častnemu razsodišču Društva novinarjev Slovenije odreka pravico, da razsoja o članih njihovega združenja. Po ogledu spletne strani Častnega razsodišča ZNP nismo mogli razbrati, da bi že razsojalo (Združenje novinarjev in publicistov 2010).

Iz intervjuja Gojka Bervarja (2008), objavljenega v *Medijski preži*, v katerem sta sodelovala tudi oba predsednika stanovskih združenj Društva novinarjev Slovenije in Združenja novinarjev in publicistov, Gregor Repovž in Peter Jančič, lahko razberemo,

da je ZNP nastalo zaradi nezadovoljstva z delovanjem DNS oziroma zaradi nezadovoljstva z njegovim vodstvom (Bervar 2008).

Združenje novinarjev in publicistov za svoja vodila in etične standarde navaja Münchensko deklaracijo, preveden in objavljen na spletni strani imajo tudi Kodeks Združenja poklicnih novinarjev (Society of Professional Journalists), iz česar sklepamo, da ne sledijo vodilom Kodeksa novinarjev Slovenije. Morda je to zanimivo še toliko bolj, ker vemo, da je pri pripravi in pojasnjevanju Kodeksa novinarjev Slovenije aktivno sodeloval sedaj vidni član ZNP Peter Jančič (gl. Jančič 2002).

4.2 Kodeksi slovenskih novinarjev

Zgodovina kodeksov slovenskih novinarjev je predvsem pokazatelj družbeno-političnega dogajanja po 2. svetovni vojni pri nas in posledično novinarjeve vloge. Leta 1982 je Kodeks novinarjev Jugoslavije, ki je veljal tudi za novinarje v Sloveniji, novinarja še vedno opredeljeval za "družbenopolitičnega delavca", zavestno privrženega idejam marksizma in leninizma, ki je odgovoren socialistični državi oz. partijskim voditeljem. Kodeks novinarjev Jugoslavije iz leta 1988 je sicer izpustil zgoraj navedeno besedno zvezo, še vedno pa je odgovornost novinarja nespremenjena. Pomemben premik za slovenske novinarje pomeni leta 1991 sprejeti "demokratični" kodeks, kjer je kot temeljna novinarjeva obveznost zapisano resnično in neponarejeno obveščanje javnosti, ki ji je novinar tudi primarno odgovoren (Poler 1996, 110).

Kodeks, sprejet leta 1991, je bil sestavljen po nemškem vzoru in je bil zaradi sprememb v desetletju do sprejema novega kodeksa leta 2002 že nerazumljiv, mestoma nenatančen z nekaterimi slabo domišljenimi določbami in nekaterimi vsebinskimi pomanjkljivostmi (Jančič 2002).

Oktober 2002 je bil na novinarskih dnevih v Izoli sprejet nov *Kodeks novinarjev Slovenije*. Bertrand (2003) ga označuje kot enega boljših. Omenja člen, ki daje novinarju pravico, da izrazi svoje mnenje, ki bi ga bilo po njegovem bolje izpustiti. Pogreša tudi to, da kakor vsi dosednji kodeksi, tudi ta ne omenja najhujših grehov novinarjev in medijev, kar je posledica tega, da nastajajo kodeksi po vzoru prejšnjih (Bertrand 2003).

Kodeks novinarjev Slovenije je profesionalni kodeks, ki je načelno sprejet v slovenskem medijskem prostoru³ in je tudi podlaga za presojanje pritožb Novinarskega častnega razsodišča. Vsebuje 27 členov.

Začenja se s preambulo, v kateri je opisano poslanstvo profesije, identiteta novinarstva, vloga novinarja v družbi in njegova zavezanost javnosti. Preambuli sledijo štiri poglavja.

Prvo poglavje (1. do 12. člen) govori o novinarskem delu. Nanaša se na točnost, preverjanje, načine pridobivanja informacij, odnos do virov informacij, označevanje vsebin, razlikovanje med komentarji in informacijami ter na novinarjev odnos do virov in tem, o katerih poroča.

Členi od 13. do 19. v drugem poglavju *Kodeksa novinarjev Slovenije* določajo, kaj so konflikti interesov, katere so nedopustne ugodnosti, ki se jim mora novinar pri svojem delu odreči, da ne ogrozi verodostojnosti novinarskega dela, zapoveduje ločevanje oglaševalskih besedil od novinarskih in za nedopustno označuje prepletanje novinarskih in oglaševalskih besedil in opravil.

Sledi poglavje o splošnih etičnih normah (členi od 20. do 23.), ki se nanaša na spoštovanje pravice do zasebnosti posameznika, opredeljuje razliko pri poročanju o javnih osebah in tistih, pri katerih je javni interes manjši, zahteva spoštovanje domneve nedolžnosti, posebej opozarja na previdnost pri poročanju o otrocih, o socialno šibkejših skupinah in zapoveduje izogibanje vsakršnim stereotipom.

V zadnjem poglavju Pravice novinarjev in razmerja do javnosti (členi od 24. do 27.) so zapisane novinarjeve pravice, da zavrne delo, ki je v nasprotju s kodeksom in njegovim prepričanjem, pravica do objave nespremenjenega prispevka in podpisovanja prispevkov. Novinarja zavezuje k sodelovanju z Novinarskim častnim razsodiščem in novinarsko skupnostjo ter mu nalaga odgovornost, da upošteva enaka merila, kot jih sam zahteva od drugih (*Kodeks novinarjev Slovenije* 2002).

³ Dvom o tem sicer vzbuja objava etičnih vodil na spletni strani ZNP, ki nimajo objavljenega Kodeksa novinarjev Slovenije, ampak Münchensko deklaracijo in prevod kodeksa Združenja poklicnih novinarjev – Society of Professional Journalists.

Miran Lesjak, leta 2003 urednik Dnevnika, je povedal, da "prenovljeni slovenski novinarski kodeks dovolj natančno izrisuje meje novinarske svobode, določa novinarjeve pravice in obveznosti, in odgovarja na profesionalne dileme, s katerimi se novinarji dnevno soočamo" (Lesjak v Merljak 2003). V pogovoru s Sonjo Merljak (Merljak 2003) so takratni uredniki Dela, Dnevnika, Financ in Večera o internih etičnih kodeksih povedali, da v svojih časopisnih hišah nimajo internih kodeksov, da v Delu o tem razmišljajo, drugje pa ne. Odgovorna urednica informativnega programa na RTV Slovenija je povedala, da javna radio in televizija imata interni kodeks, ki se s Kodeksom novinarjev Slovenije dopolnjuje, vendar kot hiša z javnim statusom potrebujejo bolj stroga in natančna pravila. Pravi, da interni kodeks na RTV Slovenija uporabljajo vsak dan, ko snujejo prispevke. Tudi interni kodeks ne predvideva sankcij, vendar ponavljajoče kršitve privedejo do tega, da ukrepa urednik. Omeni, da so že v preteklosti kršitelji bili prestavljeni in niso več pokrivali istega področja (Starič v Merljak 2003). To potrjuje trditev, ki smo jo navedli v prejšnjem poglavju – da so interni kodeksi v praksi bolj zavezujoči in podvrženi sankcijam, čeprav izrecno tega nimajo zapisanega.

Poleg RTV Slovenija pa ima danes interni kodeks še časnik Finance, in sicer Kodeks novinarjev časnika Finance z internimi pravili finančnega novinarstva. V njem najdemo napotke o finančnem novinarstvu, nekaj pa je tudi splošnih določil, nekatera se pokrivajo s Kodeksom slovenskih novinarjev. V poglavju Splošne etične norme njihov interni Kodeks pravi: "Novinar časnika Finance pri svojem delu upošteva etična priporočila svetovnih novinarskih organizacij in načela uredniške politike" (Kodeks novinarjev časnika Finance z internimi pravili finančnega novinarstva 2005). Tudi v nadaljevanju zapiše, da upoštevajo svetovno priznana etična merila novinarskega sporočanja, nikjer pa kot vodilo ni omenjen Kodeks novinarjev Slovenije. Vprašanje, ki se postavlja, je, ali je prezrt namerno. Interni kodeks so na Financah sprejeli 25. februarja 2005.

4.3 Ombudsman

V Sloveniji imamo tudi primer ombudsmana kot samoregulativnega telesa, in sicer na javni RTV Slovenija, kjer imajo Varuhinjo pravic gledalcev in poslušalcev. Sprejema pritožbe v zvezi s primernostjo vsebin, varovanjem zasebnosti, obrekovanjem, kršitvami zakonov, nepristranskostjo poročanja, spoštovanjem programskih standardov in

spoštovanjem pravil o oglaševanju. Je zaposlena na RTV SLO, poroča na sejah Programskega sveta RTV SLO, njena poročila so javna, ščiti pa pravice gledalcev in poslušalcev (RTV SLO 2010).

4.4 Novinarsko častno razsodišče

O kršitvah profesionalne novinarske etike v slovenskem prostoru razsoja Novinarsko častno razsodišče (NČR)⁴, ki je skupni organ DNS in SNS.

Glede na že omenjeno socialistično zgodovino države po 2. svetovni vojni sta tako takratno Društvo novinarjev kot tudi Častno razsodišče služila politiki in njenim interesom. Pregled v preteklost NČR na kratko povzemamo po Bervarju, kakor ga je zapisal v delu Svoboda neodgovornosti (Bervar 2002). Pomemben precedens v takratni praksi pomeni leto 1984, ko se je Novinarsko častno razsodišče zoperstavilo politiki in politično vodenemu Društvu novinarjev, s tem, da ni pritrdilo želji po razsodbi proti Bogdanu Novaku, ki se je s satiro v Pavlihi zameril oblasti. Pod vodstvom Katarine Lovrenčič je pokazalo svojo neodvisnost. To pomeni mejnik, po katerem razsodišče domnevnih novinarskih kršitev ni več ocenjevalo ideološko obremenjeno. Bervar še dodaja, da je svojo avtonomnost po tem stopnjevalo, je bilo tudi korak pred stanovsko organizacijo in je pridobilo visok moralni kapital. Zaradi tega pa se je posledično razvil občutek tako pri članih razsodišča kot v pričakovanih novinarjev, da bo novinarja branilo za vsako ceno. Zaradi napačnega razumevanja dela in vloge razsodišča so nastajale in še vedno nastajajo pobude po drugačni obliki samoomejevanja (Bervar 2002, 56).

Danes ima NČR za svojo nalogo zapisano "skrb, da člani novinarske skupnosti in avtorji novinarskih besedil in prispevkov spoštujejo etična in profesionalna pravila" (Novinarsko častno razsodišče 2010a).

Novinarsko častno razsodišče razsoja o kršitvah članov DNS in SNS, ima pa pristojnost obravnavati tudi delo novinarjev, ki niso člani novinarskih organizacij, ali avtorjev, ki

⁴ Kljub temu, da v času pisanja že vemo, da obstaja tudi Častno razsodišče ZNP, nimamo podatka, da bi to že razsojalo. Zato namerno govorimo zgolj o razsojanju Novinarskega častnega razsodišča.

sploh niso novinarji. Najhujši ukrep, ki ga NČR lahko izreče, je predlog za izključitev novinarja iz novinarskih organizacij, katerih član je. Vendar dodajajo (Novinarsko častno razsodišče 2010a), da so predlogi za izključitev člana izredno redki. Še leta 2005, natančneje še vsaj 3. 6. 2005, je bilo na spletnem naslovu NČR (Novinarsko častno razsodišče 2005a) zapisano, da razzsodb, ko bi se razzsodišče odločilo za izključitev ali ko bi obravnavalo delo nečlana društva ali sindikata novinarjev, skorajda ni.

V zvezi s tem še dodajmo, da je že leta 1996 Sedmak ugotovil, da se novinarji izogibajo odgovornosti tako, da ko bi morali biti obravnavani na razzsodišču, "pogumno stopajo iz stanovske organizacije" (Sedmak 1996, 51).

NČR pri svojem delu za vodilo uporablja Kodeks novinarjev Slovenije, glede na nedorečenost nekaterih členov pa predvidevamo, da je v svojih razzsodbah, v katerih se srečuje s konkretnimi primeri, razvilo tudi svojo, natančnejšo interpretacijo teh členov. S tem se bomo tudi ukvarjali v empiričnem delu naloge.

Občni zbor Društva novinarjev Slovenije in Skupščina Sindikata novinarjev Slovenije, katerih skupni organ je NČR, sta na izrednem občnem zboru 26. novembra 1999 sprejela *Pravilnik o delu NČR* (1999). Pravilnik, kot pravi prvi člen, "določa način dela NČR, konstituiranje NČR, potek postopkov, obravnavo zadev in odločanje ter izvršitev odločitev NČR".

V prvem poglavju pravilnika z naslovom Splošne določbe (členi od 1. do 9.) je opisano poslanstvo NČR, ki obravnava očitane kršitve *Kodeksa novinarjev Slovenije*, deluje pa tudi preventivno. Postopki pred NČR se sklenejo bodisi s poravnavo, razzsodbo o ugotovljeni kršitvi ali ugotovitvijo, da kršitve ni bilo. NČR na podlagi pojavov v novinarskih praksah lahko sprejema tudi izjave, kjer ponujajo postopke in merila, lahko tudi predlaga izključitev člana iz organizacij DNS in SNS. NČR ima devet članov, sklepčnost na seji je zagotovljena s prisotnostjo najmanj petih članov. Člani med sabo izvolijo predsednika, podpredsednika in tajnika. Član NČR v postopku ne sodeluje, če je udeleženec v postopku sam ali kdo od ožjih družinskih članov, NČR pa ne začneja postopka oziroma ga prekine v primeru, ko proti udeležencu v postopku poteka postopek pred sodiščem.

Drugo poglavje (od 10. do 24. člena) opisuje postopek in roke, kdaj se katera faza postopka izpelje. Posamezniki morajo podati pisni predlog, popoln in obrazložen,

najkasneje 45 dni po objavi prispevka v medijih. NČR se v 30 dneh po prejemu predloga odloči, ali bo začelo postopek. Povabi novinarja, ki mu je očitana kršitev, da poda odgovor na predlog za uvedbo postopka, in se odloči, ali bo potrebna obravnava in ali lahko odloča na podlagi dostopnih podatkov. Na obravnavo povabi vse udeležence v postopku, obravnavo pa izvede ne glede na to, ali so se udeleženci na vabilo odzvali ali ne. Člani NČR po obravnavi glasujejo o odločitvi in sprejmejo razsodbo in stališče z večino glasov, izjavo pa z najmanj dvotretjinsko večino glasov vseh članov.

Pravilnik določa, da so razsodbe in stališča javno dostopni dokumenti, še posebej jih NČR odpošlje vsem udeležencem v postopku in medijem, ki jim je predlagano, da jih objavijo in s tem obveščajo zainteresirano javnost o pojavih neetičnega ravnanja in spodbujajo širšo razpravo in iskanje rešitev (Pravilnik o delu NČR 1999). V zvezi s tem je Jančič (2004) v glasilu E-novinarja zapisal: "pričakovanja, da bodo mediji v celoti objavljali vse razsodbe častnega razsodišča, dokazujejo kvečjemu, da se avtorji ne zavedajo, kje živijo" (Jančič 2004).

4.5 Pobude slovenske novinarske skupnosti

Tudi izjava Jančiča, ki jo navajamo na koncu prejšnjega poglavja, kaže na krizo novinarske identitete znotraj slovenske novinarske skupnosti. Eden od dokazov neenotnosti znotraj novinarske skupnosti je gotovo ustanovitev ZNP, medtem ko pobude o drugačni obliki samoomejevanja segajo že v leto 2001. Takrat je nastala ideja o ustanovitvi tiskovnega sveta. Marca leta 2001 so se sestali predstavniki DNS in Mirovnega inštituta ter sestavili načrt dejavnosti, ki bi spodbudile razpravo in omogočile odločitev za ali proti tiskovnemu svetu. Pobudniki so zapisali, da se zavedajo potrebe po širokem soglasju v medijski skupnosti in industriji (Petkovič 2001).

Takrat novoizvoljeni predsednik DNS Grega Repovž (2001a) je v razpravah o tiskovnem svetu zapisal: "ideja o ustanovitvi tiskovnega sveta nikakor ni slaba. Nasprotno: gre za dobro idejo. Vendar pa tudi za zelo nevarno idejo, če se njen namen spridi". Nevarnost je po njegovem ta, da bi se odprlo vrata lobistom in interesom, ki v skupnost do tedaj niso imeli vstopa (Repovž 2001a).

V letu 2009 pa se je pojavila še pobuda o novinarski zbornici in podeljevanju licenc novinarjem. Presenetljivo in hkrati povedno je dejstvo, da se je pojavila iz novinarskih vrst. Da si novinarji želijo urediti razmere celo s tako drastičnim poskusom, kot je

podeljevanje licenc, kaže, da so razmere v novinarstvu resne. Rok Praprotnik je pobudo objavil na spletu in povabil k razpravi najširši krog zainteresiranih. Sonja Merljak Zdovc (2009) ugotavlja, da so se komentarji tistih, ki so se odzvali, nanašali večinoma na posamezne predloge o izobrazbi ipd., manj pa je bilo komentarje razumeti tako, kot naj bi si zamislil avtor pobude. Ta naj bi želel s pobudo spodbuditi razpravo, skozi katero bi poiskali rešitve za ureditev razmer znotraj novinarske skupnosti (Merljak Zdovc 2009).

O novinarski etiki se govori. Anton Trstenjak (1996) je na posvetu o poklicni etiki zapisal: "čim bolj kakšne stvari zmanjkuje, tem več se o njej govori in piše" (Trstenjak 1996, 9). To pa hkrati tudi pomeni, da je nekomu vendarle mar, če je pripravljen spregovoriti, zapisati. Ali kot pravi Polerjeva: "vsaka kriza vsebuje tudi pozitivno možnost" (Poler Kovačič 2004, 108). V nadaljevanju naloge bomo poskušali dokazati, da praksa etičnega presojanja v novinarstvu obstaja.

5 ANALIZA RAZSODB NČR

5.1 Izhodiščni podatki

Kot smo lahko ugotovili v tretjem poglavju, obstajajo argumenti za in proti etičnim kodeksom. Tudi vprašanje, kako urediti samoregulacijo v novinarstvu, da bo uspešna, nima niti v svetu niti v slovenskem prostoru samo enega odgovora.

V tem poglavju bomo raziskali nekatere vidike prakse v slovenskem prostoru. Začeli bomo s pregledom rzsodb NČR. Od leta 2001 naprej so na spletni strani NČR dostopne rzsodbe NČR (2010c). Pregled arhiva nam kaže, koliko rzsodb o domnevnih kršitvah je NČR sprejelo od leta 2001 do 9. 7. 2010 (gl. Tabelo 5.1).

Tabela 5.1: Število rzsodb NČR od 1. 1. 2001 do 9. 7. 2010

LETO	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
RAZSODBE	7	7	25	11	16	19	10	34	32	27

*v letu 2010 smo upoštevali rzsodbe do 9. 7. 2010

Prelomno je bilo leto 2002, ko je bil sprejet *Kodeks novinarjev Slovenije*, ki je postal podlaga za odločanje o kršitvah. V letu 2003 je NČR šestkrat še presojalo po starem kodeksu, in sicer o prijavah prispevkov, ki so bili objavljeni do 10. oktobra 2002; prijave prispevkov, ki so bili objavljeni v medijih po tem datumu, pa so presojali na podlagi *Kodeksa novinarjev Slovenije* (2002). V arhivu najdemo razsodbe, sprejete na podlagi *Kodeksa novinarjev Slovenije* (2002), od 24. 3. 2003 dalje.

Na podlagi pregleda razsodb lahko ugotovimo, kateri člani *Kodeksa novinarjev Slovenije* so bili novinarjem očitani in kako pogosto (gl. Tabela 5.2):

Tabela 5.2: Število očitanih kršitev členov *Kodeksa novinarjev Slovenije*

ŠT. OČITANIH KRŠITEV:	do 10	11-20	21-30	31-40	41-50	nad 50
ČLENI KODEKSA:	5., 6., 9., 10., 13., 14., 16., 17., 18., 19., 23., 24., 25., 26., 27.	12., 15.	7., 8., 21., 22.	4., 11.	20.	1., 2., 3.

Največkrat so pritožniki novinarjem očitali kršitev 1., 2. in 3. člena kodeksa. Prvi člen kodeksa so novinarji po mnenju pritožnikov kršili 115-krat, drugega 109-krat in tretjega 63-krat.

V tabeli 5.3 pa vidimo, kako je v primerih očitanih kršitev razsodilo NČR in kateri člani kodeksa so bili po razsodbah NČR največkrat kršeni (gl. Tabela 5.3):

Tabela 5.3: Število kršitev členov *Kodeksa novinarjev Slovenije* po razsodbah NČR

ŠT. KRŠITEV PO RAZSODBAH NČR:	do 5	6-10	11-15	15-20	nad 20
ČLENI KODEKSA:	6., 9., 10., 11., 13., 14., 15., 17., 18., 19., 23., 24., 25., 26., 27.	4., 8., 12., 21.	3., 7.,	20., 22.	1., 2.

Člani NČR so v svojih razsodbah odločili, da je bil prvi člen kodeksa kršen 51-krat, drugi 36- krat in tretji 13-krat.

Razsodbe NČR kažejo, da so novinarji največkrat kršili prvi in drugi člen, sledita pa 22. člen kodeksa, ki je bil po mnenju NČR kršen 17-krat, in 20. člen kodeksa, ki je bil po razsodbah kršen 16-krat. Pri tem naj dodamo, da so pritožniki novinarjem očitali kršitev 22. člena 29- krat, NČR pa je kršitev zaznal v 17 primerih, kar pomeni, da je bilo 58,63 odstotkov očitanih kršitev upravičenih tudi po mnenju NČR.

Členi, za katere NČR nikoli ni ugotovilo kršitve, so 5., 16., 18., 24. in 26. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

Pri pregledu razsodb smo ugotovili tudi, v koliko primerih so se novinarji odzvali in odgovorili na očitane jim kršitve. NČR na podlagi 12. člena *Pravilnika o delu NČR* (1999), v delu, ki pravi: "Novinarja, ki mu je očitana kršitev kodeksa, NČR pozove, da v osmih dneh pisno odgovori na predlog za uvedbo postopka", povabi domnevnega kršitelja, da poda odgovor in predloži dokaze. V času, ko je NČR razsojalo na podlagi *Kodeksa novinarjev Slovenije*, so se novinarji večinoma odzivali na povabila in podali odgovore (gl. Tabela 5.4):

Tabela 5.4: Odgovori novinarjev na poziv NČR

LETO	2003*	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010**
ŠT. RAZSODB	19	11	15	19	10	34	32	27
ODGOVORILI	14	8	10	13	8	19	23	19
NISO ODGOVORILI	5	3	5	5	2	15	9	8

*v letu 2003 smo upoštevali razsodbe po Kodeksu novinarjev Slovenije (2002)

**v letu 2010 smo upoštevali razsodbe do 9. 7. 2010

5.2 Cilj, raziskovalna vprašanja in metodološki načrt

Kodeks novinarjev Slovenije, na podlagi katerega NČR izrecno razsoja, poleg nekaterih natančnih določil vsebuje tudi številne ohlapne zapovedi, ki jih je mogoče različno interpretirati.

Takšni členi so:

- 2. člen: "Novinar mora pri objavljanju informacij, ki vsebujejo hude obtožbe, poskušati hkrati pridobiti odziv tistih, ki jih te informacije zadevajo".

Kaj je huda obtožba, je mogoče interpretirati zelo različno. Razlaga, kaj je za nekoga huda obtožba, pa dopušča subjektivno razlago.

- 3. člen: "Ko novinar objavlja nepotrjene informacije ali ugibanja, mora na to opozoriti."

Tretji člen posredno dovoljuje objavo nepotrjenih informacij ali ugibanj in dopušča različne interpretacije brez dodatnih pojasnil, kdaj je takšno objavljanje upravičeno.

- 16. člen: "Da bi se novinar izognil dejanskim ali navideznim konfliktom interesov, se mora odreči darilom, uslugam ali nagradam in se izogibati brezplačnim potovanjem in drugim ugodnostim, dodatnim zaposlitvam, delu v politiki, državnih uradih ali drugih javnih institucijah, če bi to lahko zmanjšalo njegovo verodostojnost ali verodostojnost novinarske skupnosti."

Pri šestnajstem členu izpostavljamo glagol *izogibati se*, ki je manj odločen, kot bi bil glagol *izogniti se*, hkrati pa zadnji del ".../če bi to zmanjšalo njegovo verodostojnost.../", dopušča subjektivno razlago, kdaj bi naj to bilo.

20. člen: "Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je dovoljen le, če za to obstaja javni interes. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščenosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij in fotografij škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti".

Dvajseti člen dopušča več interpretacij, kaj je javni interes, bolj primeren od glagola *izogibati se* bi bil glagol *izogniti se*.

- 21. člen: "Ko novinar poroča s področja pravosodja, upošteva, da nihče ni kriv, dokler ni pravnomočno obsojen. Novinar mora biti pazljiv pri omembi imen in objavi slik storilcev, žrtev ter njihovih svojcev v poročilih o nesrečah in predkazenskih postopkih".

Pri enaindvajsetem členu prihaja do kontradiktornosti, saj v predkazenskih postopkih še ne moremo govoriti o storilcih.

- 22. člen: "Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugih huje prizadetih ali bolnih."

Tudi ta člen dopušča subjektivno razlago, kaj pomeni "posebna obzirnost".

Ker so razsodbe NČR eden od kazalnikov, kako so v novinarski skupnosti razumljena bolj ali manj ohlapno napisana etična določila, smo si za cilj tega diplomskega dela postavili prepoznati interpretacije izbranih členov *Kodeksa novinarjev Slovenije*, kot so jih v razsodbah oblikovali člani NČR, in ugotoviti, kako bi na podlagi teh interpretacij lahko dopolnili oziroma izboljšali izbrane člene *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

Zastavljeni cilj bomo – upoštevajoč teoretski del diplomskega dela in v prejšnjem poglavju navedene izhodiščne podatke – poskušali doseči z odgovori na dve raziskovalni vprašanji:

R1: Kakšne interpretacije izbranih členov *Kodeksa novinarjev Slovenije* oblikujejo razsodbe NČR?

R2: Kako bi lahko dopolnili oziroma izboljšali izbrane člene *Kodeksa novinarjev Slovenije* na podlagi interpretacij, kot so jih v razsodbah oblikovali člani NČR?

Pri izboru členov *Kodeksa novinarjev Slovenije*, ki bodo predmet analize, in oblikovanju vzorca rzsodb NČR, ki se nanašajo na izbrane člene, bomo upoštevali podatke, ki smo jih dobili na podlagi pregleda rzsodb v arhivu NČR (Novinarsko častno rzsodišče 2010c) in smo jih zapisali v prejšnjem poglavju. Omejili se bomo na obdobje, odkar je v veljavi *Kodeks novinarjev Slovenije*.

Za analizo smo izbrali tri člene *Kodeksa novinarjev Slovenije*, in sicer 1., 20. in 22. člen.

Prvi člen *Kodeksa novinarjev Slovenije* pravi: *"Novinar mora preverjati točnost zbranih informacij in biti previden, da se izogne napakam. Svoje napake – četudi nenamerne – mora priznati in popraviti."* Ta člen smo izbrali, ker je bila v pritožbah, naslovljenih na NČR, kršitev tega člena novinarjem očitana največkrat. Analizirali bomo 115 rzsodb, v katerih je bila novinarjem očitana kršitev 1. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije*; od tega je NČR kršitev spoznalo v 51 primerih.

Drugi izbrani člen je 20. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*:

Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je dovoljen le, če za to obstaja javni interes. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščeniosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij in fotografij škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.

Kot tretji člen smo izbrali 22. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*:

Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugih huje prizadetih ali bolnih.

Dvaindvajseti člen smo izbrali zato, ker so bile v primeru tega člena največkrat sprejete obsodilne rzsodbe (več kot 50 %); ker pa je NČR v večini primerov obravnavalo kršitev 20. in 22. člena skupaj, smo se odločili za analizo obeh členov. Oba sta tudi precej bolj ohlapno zapisana kot prvi člen, zato sta še posebej primerna za našo analizo.

V primeru obeh členov bomo pregledali 67 rzsodb, od tega je 33 obsodilnih, 16-krat je NČR spoznalo kršitev 20. člena in 17- krat kršitev 22. člena.

Skupni vzorec za analizo je torej 182 rzsodb NČR, ki so bile sprejete od 24. 3. 2003 do 9. 7. 2010 in se nanašajo na prijavo domnevne kršitve 1. ali 20. ali 22. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije*. Za odgovor na raziskovalni vprašnji bomo uporabili kvalitativno metodo, in sicer tekstovno analizo rzsodb, ki se nanašajo na izbrane člene *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

Tekstovna analiza, kot jo bomo izvedli v tem delu, je ena od razsežnosti kritične diskurzivne analize (gl. Erjavec in Poler Kovačič 2007); proučuje, kako so strukturirane, kombinirane in razvrščene propozicije. Izhaja iz predpostavke o večfunkcijski naravi teksta in sistemski obravnavi teksta kot izbire. Pri tekstovni analizi poznamo različna jezikovna orodja in koncepte. Zanimale nas bodo predvsem tematske propozicije, tj. glavne ideje interpretacij izbranih členov *Kodeksa novinarjev Slovenije*; tako bomo prepoznali glavna vsebinska sporočila rzsodb in razbrali interpretacije izbranih členov, na podlagi katerih bomo – s primerjalno analizo teh interpretacij in ubeseditvev členov v *Kodeksu novinarjev Slovenije* – podali predloge za dopolnitev oziroma izboljšavo izbranih členov.

5.3 REZULTATI

5.3.1 Interpretacije 1. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije* v rzsodbah NČR

NČR je od skupno 115 obravnavanih pritožb o kršitvi 1. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije* v 51 primerih rzsodilo, da so novinarji kršili prvi člen kodeksa.

V primerih, ko je NČR nedvomno spoznalo kršitev 1. člena kodeksa, je svojo odločitev utemeljevalo s sklicevanjem na prvi člen kodeksa, na primer: "NČR zato meni, da Uroš Slak ni preveril točnosti informacij in ni bil dovolj previden, da bi se napakam izognil. Svoje napake tudi ni priznal ali popravil" (Novinarsko častno rzsodišče 2010č).

Kot nedvoumno kršitev 1. člena kodeksa je NČR v rzsodbah poleg navajanja delov člena uporabljalo tudi nekoliko drugačne formulacije, ki pa še vedno sporočajo vsebino 1. člena, na primer "navedba ni točna", "svojih trditev ni preveril/-a", "trditev ne ustreza

resnici”, “ni imel/-a opore v dejstvih”, “je zgolj domneval/-a,” “je objavil/-a, kljub temu, da je bil/-a na napako opozorjen/-a”.

Po enakem vzoru so zapisane tudi obrazložitve v oprostilnih razsodbah, ko je NČR ugotovilo, da do kršitve 1. člena ni prišlo. Beremo utemeljitve kot: *“ne gre za napačen podatek/informacijo”* (11-krat), *“ne gre za navedbo neresnic”* (trikrat), *“informacijo je korektno povzel”* (dvakrat), *“informacijo je preveril/-a”* (sedemkrat), *“da bi se izognil napakam, je primerjal različne vire”* (dvakrat), *“je upravičeno verjel/-a v točnost trditev”* (dvakrat), *“je lahko upravičeno razumel/-a”* (dvakrat), *“je lahko upravičeno sklepal/-a”* (štirikrat), *“je lahko upravičeno verjel/-a”* (trikrat), *“ne trdi”* (štirikrat).

Vsebinsko pa se je NČR od formulacije, kot je zapisana v 1. členu, oddaljilo v primerih, ko novinarju ni moglo neposredno očitati, da informacija sama po sebi ni točna, a je ugotovilo, da prispevek ni navajal dejstev. Kot zgled navajamo del obrazložitve razsodbe ŠOU Univerze v Ljubljani proti novinarki Niki Djordjevič in uredniku Dejanu Vodovniku:

Novinarka je bila nenatančna pri navajanju podatka o stroških za honorarje in sejnine voljenih predstavnikov ŠOU. Postavka namreč zajema tudi druge stroške, kar se lahko povsem nenamerno zgodi zaradi poenostavljanja v prid razumljivosti besedila, ki tudi sicer vsebuje veliko podatkov, vendar so poenostavitve v tem primeru zameglile pravo stanje (Novinarsko častno razsodišče 2009a).

NČR v tem primeru širše interpretira, kaj pomeni točnost zbranih informacij – da je to tudi *“nenatančnost pri navajanju”*, in opozori na problem *“poenostavljanja”*, ki lahko, če novinar ni dovolj previden, *“zamegli pravo stanje”*.

Del obrazložitve razsodbe, objavljene 11. 5. 2010: Igor Masten proti novinarkam Financ Tanji Smrekar, Petri Sovdat in Katarini Matejčič (Finance):

Kar zadeva očitek o lobiranju, pa se NČR strinja, da novinarka ne očita lobiranja osebno pritožniku, temveč zgolj meni, da so bile premije dvignjene na podlagi analiz. NČR vseeno meni, da je novinarka v tem članku prestopila rob previdnosti, ki ga pri zbiranju informacij zahteva 1. člen, saj je objavila le tiste informacije, ki so bile za pritožnika obremenjujoče, čeprav je do 29. 10. za razliko od drugih novinark imela na

razpolago dovolj informacij, ki so govorile drugače; s tem je kršila prvi člen (Novinarsko častno razsodišče 2010b).

V tem primeru se NČR opredeli do "zamolčanih delov" informacij. Torej dodatno interpretira točnost kot predstavitev z "več plati" in s tem pojasnjuje, da se točnost ne nanaša zgolj na informacijo samo, ampak je pomembna točnost, ki izhaja iz konteksta celotne zgodbe. Dokaz, da je imela novinarka "dovolj informacij, ki so govorile drugače", je v tem primeru interpretacija dela člena, ki govori o pomanjkanju previdnosti, da se izogne napakam.

Del obrazložitve rzsodbe, objavljene 3. 6. 2010: Splošna plovba proti Urški Košir in Janku Šoparju (TV Slovenija):

Uporabljen je bil le del pogovora s pritožnikom o tem, na kakšen način so bili pomorščaki o tem seznanjeni (prek teleksa, s pošto na dom itd.). Gledalci so bili upravičeni do celovitega pojasnila, ki pa ga v prispevku niso dobili. Voditelj pa tudi avtorica sta domnevno tako ravnala v veri, da so gledalci drugega prispevka isti kot pri prvem, kar pa težko vzdrži presojo. Voditelj, ki je napačno povezal dve dejstvi in s tem ustvaril vtis, da je delodajalec izkoriščevalsko izrabil zakonsko nezaščitenost za plačevanje minimalnih prispevkov, kar ne drži, je zato kršil 1. člen Kodeksa novinarjev Slovenije (Novinarsko častno razsodišče 2010d).

Tudi v tem primeru je točnost opredeljena širše, kot "celovitost", in pomanjkanje previdnosti NČR vidi v "napačnem povezovanju dejstev", ki ustvarjajo "netočen" vtis.

Širšo interpretacijo 1. člena nam ponujajo tudi rzsodbe, v katerih NČR novinarjevo ravnanje opraviči zaradi različnih okoliščin, v katerih dopušča možnost, da se pojavljajo napake, pa tega še ne razume kot kršitev kodeksa. Tak je primer, ko novinar objavi napačno informacijo, ker ne more pridobiti odgovora ali odziva vpletenih, kot je to v naslednjem primeru:

Del obrazložitve rzsodbe, objavljene 4. 2. 2010: Matjaž Kovačič proti novinarki Tini Čuček (POP TV):

Novinarka po mnenju NČR ni kršila 1. in 2. člena Kodeksa novinarjev Slovenije. Kot je razbrati tako iz prispevka kot iz korespondence med

pritožnikom in novinarko, se je novinarka očitno zelo trudila dobiti odziv pritožnika, najprej pred kamero. Ker pa slednji pred kamero ni želel pojasnjevati očitanih mu reči, češ da je takega nastopa nevajen, ga je prosila za pisne odgovore. Pritožnik je torej imel dovolj možnosti, da pojasni očitke in hude obtožbe na svoj račun, a tega ni izkoristil (Novinarsko častno razsodišče 2010f).

V primerih, ko so novinarji napako priznali in popravili, je NČR brez izjeme razsodilo, da kršitve 1. člena ni bilo.

Del obrazložitve razsodbe, objavljene 11. 5. 2010: Aleš Ahčan proti novinarkam Tanji Smrekar, Petri Sovdat in Katarini Matejčič (Finance):

Po mnenju NČR novinarki nista kršili 1., 2. in 7. člena kodeksa, ker je bil 19. 10. 2009 v Financah objavljen članek Afera Vzajemna: Vsi zame, vsi meni, s čimer sta zadostili zahtevi 1. člena kodeksa, po kateri mora novinar napake, četudi nenamerne, popraviti. Resda sta to storili šele po 12 dneh, a še vedno 14 dni pred vložitvijo pritožbe na NČR (Novinarsko častno razsodišče 2010e).

NČR ocenjuje, da kot kršitev 1. člena kodeksa tudi ni mogoče označiti vsebin, ki so ubesedene kot komentar.

Del obrazložitve razsodbe, objavljene 11. 5. 2010: Aleš Ahčan proti novinarkam Tanji Smrekar, Petri Sovdat in Katarini Matejčič (Finance):

Novinarka ne trdi, da je bila študija za zdravstveni zavarovalnici pri prijavitelju in soavtorjih naročena zgolj zaradi zagotovitve lobiranja v smeri dovoljenja AZN za povišanje zavarovalnih premij, temveč je izrazila svoje mnenje o raznovrstnih svetovanjih, s katerimi so, kot je zapisala, zavarovalnice prepredene. NČR zato ni ugotovilo, da bi novinarka zapisala neresnično trditev, prav tako ni objavila hude obtožbe ali objavila nepotrjene informacije oziroma informacije brez navedbe vira. Novinarka tako 1., 2., 3. in 4. člena kodeksa ni kršila (Novinarsko častno razsodišče 2010e).

Pri komentarjih je NČR v oprostilnih razsodbah praviloma obrazložilo še, da ne more govoriti o kršitvi, saj ne gre za napačno informacijo, ampak za *"sestavek opremljen z stališči in mnenji"*, se pa NČR ne opredeljuje ali sprašuje, ali ne gre morda za kršitev 11. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*, ki zapoveduje, da mora novinar ločiti informacije od komentarjev ter da mora biti razlika med njima jasno razvidna. Tudi sicer je NČR razsojalo le o kršitvah tistega člena kodeksa, ki ga je v pritožbi navedel pritožnik.

Obrazložitve razsodb o domnevni kršitvi vsebujejo predvsem podatke o okoliščinah primera in razlago konkretne odločitve NČR. V nekaj primerih člani NČR zapišejo tudi svoje stališče (čeprav ne tako pogosto, kot bi pričakovali, saj v vseh 115 pregledanih razsodbah, ki se nanašajo na 1. člen, takšna stališča zapiše le 15-krat) o tem, kako bi novinar moral delovati.

V arhivu za leto 2003 najdemo dva primera, pri katerih stališče NČR učinkuje kot previdno priporočilo, izraženo s pogojniki: *"Novinar bi ravnal ustrežneje, če bi zapisal, da Vernik o referendumski ureditvi zastopa podobna (ali celo enaka) stališča kot ta stranka"* (Novinarsko častno razsodišče 2003a).

in

Zgodba bi bila verodostojnejša, če bi novinar uporabil tudi odziv obeh prizadetih" (Novinarsko častno razsodišče 2003b).

Več odločnosti je zaznati v primeru razsodbe iz leta 2004, Jožica Šek proti uredništvu Radia Hit in voditelju Robertu Pečniku: *"NČR opozarja, da se uredništvo medija v takšnih primerih ne more izogniti odgovornosti za izbor in resničnost objavljenih izjav ter da je dolžno vsaj poskušati pridobiti drugo plat medalje"* (Novinarsko častno razsodišče 2004).

Pogosteje je NČR izražalo svoj stališča in komentiralo početje novinarjev v razsodbah zadnjih let, od leta 2008 do 2010, ko v zapisanih stališčih uporablja kategorične trditve "morati": *"Točnost podatka ni preverila, kjer bi ga bila morala"* (Novinarsko častno razsodišče 2008a), ali *"!...!to bi moral priznati in svojo napako jasno popraviti"* (Novinarsko častno razsodišče 2009b). Beremo še primere kot: *"To bi morala upoštevati tudi novinarka"* (Novinarsko častno razsodišče 2010d).

5.3.2 Dopolnitev 1. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije* na podlagi rzsodb NČR

Pri obravnavi pritožb, ki se nanašajo na kršitve 1. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije*, je moralo NČR pogosto samo preverjati informacije, raziskati okoliščine in oceniti prispevek v celoti, da je utemeljeno razsojalo. Analize rzsodb, ki smo jih opravili, kažejo, da je to delo opravljalo vestno. Kljub naši oceni, da je 1. člen kodeksa natančen in izraža jasno zahtevo, NČR v svojih rzsodbah, ko je to potrebno, ponuja dodatno razlago, kako ga razumeti. Predvsem obrazložitve, ki v členu zapisan pojem *točnost zbranih informacij* dodatno interpretirajo kot: *natančno podano informacijo, predstavitev vseh dejstev, upravičenost do celovitega pojasnila, pravilno povezovanje dejstev*, pomembno prispevajo k razumevanju člena.

NČR v nobenem primeru napak ni ocenjevalo kot namernih ali nenamernih, zato iz rzsodb NČR ne moremo razbrati, kako naj razumemo dodani stavek *četudi nenamerne*. Tudi v primerih, ko NČR zapiše: *"Ne samo, da ni preveril točnosti svoje informacije, pritožnik ga je na dan objave prispevka celo opozoril na napako, ki je novinar potem ni popravil"* (Novinarsko častno rzsodišče 2009e) in bi morda pričakovali, da bo tako napako označilo za namerno, v rzsodbi zgolj napiše, da je: *"kršil 1. člen Kodeksa novinarjev Slovenije"*. Dodatek *"četudi nenamerne"* v 1. členu *Kodeksa novinarjev Slovenije* tudi sicer vzbuja pomisleke. Ali bi v primeru, ko je napaka namerna, to res še bila napaka? Zanimalo nas je, kako bo v rzsodbah NČR interpretiralo ta del člena, vendar nismo dobili odgovora.

Glede na to, da je 1. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije* jasen in izraža natančno zahtevo, ne vidimo razloga za dopolnjevanje, čeprav NČR ponuja dodatno razlago, kako določene pojme razumeti. Menimo pa, da ni nobene potrebe – kar potrjujejo tudi rzsodbe NČR –, da 1. člen govori o nenamernih napakah. Tisti del bi po našem mnenju lahko izpustili.

Predlagamo, da bi se 1. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije* glasil:

1.člen: Novinar mora preverjati točnost zbranih informacij in biti previden, da se izogne napakam. Svoje napake mora priznati in popraviti.

5.3.3 Interpretacije 20. in 22. člena Kodeksa novinarjev Slovenije v razsodbah NČR

Pri spoznanih kršitvah 20. in 22. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije* je NČR v 13 primerih odločilo, da sta bila kršena hkrati. Vseh kršitev 20. člena je bilo sicer 16, kršitev 22. člena pa 17.

Ko mediji poročajo o ranljivih skupinah, bodisi mladoletnih ali tistih, ki jih je prizadela nesreča, o čemer govori 22. člen, praviloma posegajo tudi v njihovo pravico do zasebnosti, ki je opredeljena v 20. členu. Kar pomeni, da istočasno kršijo oba člena *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

Tudi v svojih obrazložitvah NČR pogosto argumentira oba člena hkrati, kar je vidno tudi v obrazložitvi naslednje razzodbe:

Del obrazložitve razzodbe, objavljene 23. 5. 2006: Varuh človekovih pravic proti Miranu Šubicu in odgovornemu uredniku Bojanu Požarju (Direkt):

NČR soglaša z varuhovo ugotovitvijo, da sta novinar in urednik družinsko tragedijo izrabila za senzacionalistično, neetično in škodljivo razgaljanje zasebnosti obeh otrok. NČR tudi ob tem primeru ponovno opozarja na 22. člen, ki novinarjem nalaga posebno obzirnost, ko gre za otroke, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija. Zlasti v primerih, ko gre za sume spolnih zlorab, nasilje, odvzem otrok(a), mora novinar z vso skrbnostjo pretehtati okoliščine in interese vpletenih in se o objavi zgodbe odločiti le v primerih, ko je to v skladu z otrokovimi koristmi oziroma javnim interesom. V obravnavanem primeru je bila meja med javnim interesom in senzacionalističnim poseganjem v zasebnost in intimnost otrok, ki sta jo novinar in urednik prestopila, dovolj jasna in razvidna (Novinarsko častno razzodišče 2006a).

Označili smo dele teksta, ki se nanašajo na kršitev 20. člena, vendar gre hkrati tudi za pomanjkanje obzirnosti pri poročanju o otrocih, torej za kršitev 22. člena.

V treh primerih, ko je NČR presodilo, da je bil kršen le 20. člen, ni šlo za ranljive skupine ljudi, o katerih govori 22. člen. Vse tri obsodilne razzodbe, po katerih je bil kršen samo 20. člen, so obrazložene z navajanjem člena in ne prispevajo k širšemu

razumevanju tega člena. V dveh primerih je NČR ugotovilo, da je šlo za kršitev pravice posameznikov, ki niso javne osebe, do zasebnosti, v tretjem primeru pa so mediji poročali o sicer javni osebi, vendar za to ni obstajal javni interes. Vse, kar lahko iz teh obrazložitvev razberemo, je že zapisano v 20. členu *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

Pritožbe o kršitvah 20. in 22. člena, ki jih je NČR spoznalo za neupravičene, prav tako ne ponujajo dodatne interpretacije teh dveh členov. NČR v svojih obrazložitvah odločitve pojasnjuje z navajanjem členov, na primer: *"Kršitve 22. člena kodeksa NČR ni potrdilo. Ta člen je namreč zaveza v primerih, ko gre za poročanje o posebej ranljivih skupinah ljudi, kot so otroci, tisti, ki jih je doletela nesreča ali tragedija, osebe z motnjami v duševnem razvoju, bolni"* (Novinarsko častno razsodišče 2009č).

Ali v primeru 20. člena: *"NČR tudi meni, da ne gre za kršitev 20. člena kodeksa, ki govori o pravici posameznika do zasebnosti in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Pravica javnosti do obveščenosti je pri poročanju o javnih osebah širša, še navaja kodeks. NČR tako meni, da s tem, ko novinar ni razkril imena sicer javne osebe in ker gre za nepotrjene informacije, očitek o kršitvi 20. člena ni upravičen"* (Novinarsko častno razsodišče 2009c).

Izjema je rzsodba iz leta 2003, ki se nanaša na prispevek, kjer novinarka piše o mladoletni deklici, ki je bila žrtev spolne zlorabe. NČR je v tem primeru rzsodilo, da novinarka ni kršila 20. in 22. člena.

Del obrazložitve rzsodbe, objavljene 18. 11. 2003: CSD proti Petri Zemljič (Večer):

Glede očitane kršitve 20. in 22. člena kodeksa, da je bila v članku kršena pravica otroka do intimnosti, in da je bila deklica v okolju prepoznana in stigmatizirana, NČR sodi, da je dobronamernost in občutljivost za stisko žrtve v obravnavanem članku novinarka nedvomno pokazala. Novinarka ni razkrila identitete vpletenih družinskih članov, temveč le starost in začetnice imen in priimkov. Ob tem rzsodišče opozarja, da bi bilo lahko tudi to, ob razkritem prebivališču družine, posebej v manjšem kraju, že dovolj za dodatno stigmatizacijo, ki jo očita CSD (Novinarsko častno rzsodišče 2003c).

Čeprav NČR najprej zapiše, da novinarka identitete ni razkrila, kasneje z negotovo modalno trditvijo *"da bi bilo lahko tudi to že dovolj"* ne izraža prepričanja v svojo

odločitev, nakazuje pa vzpostavljanje smernic, ki se bolj izrazito kažejo v rabsodbah, ki so jih člani NČR sprejeli v kasnejših obdobjih. NČR se je v svoji praksi v letih od 2005 do 2010 v več primerih jasno opredelilo do tega, da ne le objava osebnih podatkov, temveč tudi objava okoliščin, ki pripomorejo k identifikaciji žrtve, otrok, ali drugih ranljivih skupin, v medijih ni dopustna.

Del obrazložitve rabsodbe, objavljene 10. 12. 2009: Varuh človekovih pravic proti novinarjema Mojci Marot ter Andražu Sodji (Žurnal 24):

Vendar pa je bila z identifikacijo storilca v tem primeru razkrita tudi identiteta mladoletne žrtve in njenega otroka. 22. člen je bil kršen s tem, ko z objavo imena osumljenca in objavo fotografije hiše, v kateri družina živi, niso pokazali dovolj obzirnosti do mladoletne žrtve, saj je vse skupaj pripomoglo k natančni identifikaciji žrtve (Novinarsko častno rabsodišče 2009d).

Dikcijo 22. člena v delu, ko našteva ranljive skupine, je NČR v sedmih obsodilnih rabsodbah razširilo s povedjo "Zlasti v primerih, ko gre za sume spolnih zlorab, nasilje, odvzem otrok(a), mora novinar z vso skrbnostjo pretehtati okoliščine ...".

V šestih primerih NČR zapiše, da se morajo novinarji za objavo odločiti le, "ko je to v skladu z otrokovimi koristmi oziroma javnim interesom". Javni interes je sicer v 20. členu že zapisan, nova je razlaga glede otrokovih koristi.

NČR novinarjev tudi ne razreši odgovornosti, da se morajo sami odločati, ko poročajo o mladoletnih in otrocih. Večkrat v obrazložitvah zapiše, da posredovanje podatkov odraslih, bodisi staršev, svojcev ali celo uradnih oseb, ki bi sicer morale zaščititi otrokovo identiteto, še ne pomeni, da je uporaba teh podatkov tudi upravičena.

Del obrazložitve rabsodbe, objavljene 11. 3. 2008: Varuh človekovih pravic proti RTV Slovenija:

Dovoljenje očeta za objavo teh informacij, po mnenju NČR, ni odvezalo novinarjev odgovornosti, da presodijo, ali ne bo razkritje teh podatkov škodilo otrokom (Novinarsko častno rabsodišče 2008b).

Enkrat se je NČR opredelilo tudi o primeru pisanja o žrtvi prometne nesreče. Ocenilo je, da sta bila kršena tako 20. kot tudi 22. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*. Obsodilo je

objavo pokojnikovih zdravstvenih podatkov, fotografije, na kateri se je videl del trupla, in zapisalo še, da *"novinar ni pokazal obzirnosti pri objavi okoliščin nesreče, kot je denimo podatek, da je mrtvi obležal z glavo v vodi"* (Novinarsko častno razsodišče 2005b). Ker gre za edino razsodbo, v kateri se je NČR opredeljevalo do poročanja v primeru prometnih nesreč, ne moremo izpeljati, da se je na tem področju ustalila dodatna interpretacija kršenega člena, čeprav pomeni napotilo, da je potrebno pokazati obzirnost pri objavi *"okoliščin nesreče"*, nedvomno razširjeno interpretacijo 22. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

V primerih, ko je NČR presoјalo o splošnih etičnih normah, je v zapisu svojih stališč uporabljalo predvsem kategorične modalne trditve, na primer *"Za objavo zgodbe bi se morali novinarji odločati le v primeru, ko je to v skladu z otrokovimi koristmi."* (Novinarsko častno razsodišče 2006a), ali v primeru

Marja Zalokar Hrovatin in Bojana Caf proti Damjani Žist (Večer): *"NČR soglašā, da je pomembno, da mediji poročajo o sodnih procesih, tudi ko gre za huda kazniva dejanja s področja spolne nedotakljivosti in družinskega nasilja, toda to morajo storiti tako, da zavarujejo žrtev pred ponovnim bolečim javnim razkrivanjem"* (Novinarsko častno razsodišče 2006b).

V razsodbah o kršitvah, ki se nanašajo na Splošne etične norme, je zaznati večjo avtoritativnost, kot smo jo ugotovili pri stališčih, ki se nanašajo na kršitev 1. člena *Kodeksa novinarjev Slovenije*, saj NČR pogosteje izraža napotila, kako bi novinarji morali delovati ne le v konkretnem, ampak tudi v ostalih podobnih primerih.

5.3.2 Dopolnitev 20. in 22. člena Kodeksa novinarjev Slovenije na podlagi razsodb NČR

Analiza razsodb v primeru kršitev 20. in 22. člena nam je pokazala močno povezanost teh dveh členov. NČR je v svojih razsodbah v osmih letih, kolikor razsoja na podlagi *Kodeksa novinarjev Slovenije*, razvilo nekaj doslednih interpretacij, ki pomembno prispevajo k razumevanju 20. in 22. člena, ki ju sicer ocenjujemo za bolj ohlapna in nenatančna.

Jasno se je v razsodbah večkrat izreklo o tem, da je nesprejemljivo ne le razkritje osebnih imen, ampak tudi drugih, na videz manj označujočih podatkov in okoliščin, na podlagi katerih je mogoče identificirati osebe, ki so še posebej ranljive. Posebej je v

razsodbah izpostavilo potrebo po previdnosti pri poročanju v primerih, ko gre za sume spolnih zlorab, nasilje, odvzem otroka. V svojih interpretacijah nekajkrat zapiše, da mora novinar odgovorno presojudati, ali gre za otrokovo korist, ko ta nastopa v novinarjevem poročilu, četudi je podatke pridobil od oseb, ki so sicer dolžne zaščititi otroka. V primeru poročanja o prometni nesreči NČR opozarja na potrebo po obzirnosti pri objavi okoliščin nesreče.

Menimo, da je na podlagi interpretacij, kot jih je oblikovalo NČR, mogoče dopolniti 20. in 22. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*.

Predlog, kako naj bi se glasila 20. in 22. člen *Kodeksa novinarjev Slovenije*, upoštevajoč interpretacije, ki jih je v razsodbah oblikovalo Novinarsko častno razsodišče (dopolnitev členov smo zapisali poudarjeno):

20. člen: Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se (izogiba) **izogne senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju njegove zasebnosti v javnosti. Razkritje podatkov, opis okoliščin ali objava fotografij, na podlagi katerih je mogoče identificirati osebo, pomeni** poseg v posameznikovo zasebnost. Ta je dovoljen le, če za to obstaja javni interes, **ali v primeru, ko gre za otroka, če je to v skladu z njegovimi koristmi.** Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščенosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij in fotografij škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.

22. člen: Posebno obzirnost mora pokazati pri zbiranju informacij, poročanju in objavi fotografij ter prenašanju izjav o otrocih in mladoletnikih, tistih, ki jih je doletela nesreča ali družinska tragedija, **zlasti ko gre za sume spolnih zlorab, nasilje, odvzem otroka,** osebah z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugih huje prizadetih ali bolnih. **Pri poročanju o nesrečah ali družinskih tragedijah mora upoštevati javni interes in ne radovednosti javnosti.**

6 RAZPRAVA IN SKLEPI

Novinarsko častno razsodišče je v zadnjih petih letih sprejelo več kot 120 rozsodb. Več kot 90 v zadnjih treh letih. Sporočilo, ki nam ga pošiljajo te številke, je, da samoregulativni organ slovenske novinarske skupnosti opravlja svoje delo. Ali številke, ki "rastejo", pomenijo vedno več kršitev etičnih standardov predstavnikov novinarske skupnosti? NČR v svojem poročilu za leti 2008 in 2009 ocenjuje, da se kakovost slovenskega novinarstva še poslabšuje, da je časovna stiska pogosto vzrok, da se objavljajo nepreverjene informacije, in da se predvsem mladim novinarjem uredniki ne posvečajo dovolj (Poročilo o delu NČR 2008–2009).

Da se neetično ravnanje novinarjev v Sloveniji povečuje in je predmet mnogih razprav in raziskav, dokazujejo mnogi avtorji (gl. npr. Košir 2003; Poler Kovačič 1996; 2002; 2004; Kalin Golob in Poler Kovačič 2005). Demokratizacija družbe in sprememba družbenopolitičnega položaja je prinesla tudi javno obravnavo vseh družbenih zadev (Korošec 2002, 3). Te so obravnavane v "duhu" časa množičnih občil, kot današnji čas imenuje Manca Košir, ki ga zaznamuje vrhovno načelo dobičkonosnosti (Košir in Poler 1996).

Novinarjeva "surovina", ki jo obdeluje, so informacije. Dragocene so in na trgu je veliko povpraševanje. Dolgo časa je bilo najbolj pomembno, da si informacijo pridobil prvi in jo tudi prvi objavil. Danes se informacija, ko zagleda luč sveta, razmnoži z nepredstavljivo hitrostjo, in kdo jo je prvi objavil, velikokrat ni več najpomembnejše. Zato tržna logika neusmiljeno izumlja nove proizvode. Mediji nam s priročnim izgovorom "saj ljudje to hočejo" ponujajo pikantne podrobnosti in senzacionalizem pogosto briše meje med novinarskim in nenovinarskim. Polerjeva (2004) opozarja, da razlikovati med novinarskim in nenovinarskim sicer ni vedno uresničljivo, a je nujno za opredelitev novinarjeve identitete (Poler Kovačič 2004, 86).

Novinarski kodeks naj bi bil eden od kazalnikov, da se novinarstvo profesionalizira. Slovenski novinarji so v preambuli *Kodeksa novinarjev Slovenije* zapisali svoje poslanstvo in komu so primarno zavezani. Vendar pa Polerjeva (2005) ugotavlja, da med tem, kar so zapisali, in med praktičnim ravnanjem obstaja razlika (Poler Kovačič 2005, 190).

Nad kodeksom v slovenskem prostoru bdi NČR. Je samoregulativni organ, ki si je zadal za nalogo skrb, da "člani novinarske skupnosti in avtorji novinarskih besedil in prispevkov spoštujejo etična in profesionalna pravila" (Novinarsko častno razsodišče 2010a). Z oživitvijo leta 2001 jo je začel tudi vidneje izpolnjevati.

Največ pritožb se je vsa leta nanašalo na domnevno kršitev 1. člena kodeksa, ki govori o točnosti in preverjanju informacij. V analizi smo ugotovili, da NČR s svojimi interpretacijami dodatno pojasnjuje, kaj razume za netočno informacijo. Ne le takrat, ko informacije niso točne, ne ustrezajo resnici, nimajo opore v dejstvih, so zgolj domneve, ampak tudi v primeru, ko novinarji niso natančni pri navajanju, ko objavijo samo del informacij, ko primera ne osvetlijo z več strani ali ko dejstva povezujejo napačno, po mnenju NČR svojega dela ne opravljajo profesionalno. NČR v obrazložitvah razsodb sporoča, da mora novinar opraviti svoje delo celovito, razberemo pa lahko tudi posredna sporočila, da mora biti zanj usposobljen. Temo, ki jo obdeluje, mora poznati, saj lahko sicer dejstva poveže napačno. V razsodbah NČR lahko razberemo tudi njegovo preventivno delovanje, saj novinarji v njih lahko najdejo priporočila, kako naj bi delovali.

Še bolj očitno in odločno je NČR svoja stališča zapisalo, ko je razsojalo o splošnih etičnih normah. Analiza 20. in 22. člena kodeksa nam je ponudila pomembne razširjene interpretacije teh dveh členov in precej navodil za bolj etično delovanje. In tu samoregulacijskemu organu NČR res ni kaj očitati.

Nekaj pomislekov vzbujajo razsodbe v primerih, ko je NČR v svojih razsodbah pojasnilo, da odloča samo o členih, ki jih je pritožnik navedel. Ko je na primer razsojalo o kršitvi 1. člena kodeksa in so novinarji pojasnjevali, da so zapisali samo svoja stališča, je NČR ocenilo, da novinarji niso kršili člena, saj je šlo za komentar. Kljub temu, da 11. člen kodeksa zapoveduje, da mora novinar ločevati informacije od komentarjev in jasno nakazati razliko med njima in bi NČR v nekaj primerih lahko ocenilo, da je šlo za kršitev kodeksa, se o tem ni izreklo. V teh primerih jim pritruje *Pravilnik o delu NČR* (1999), ki v 11. členu res naroča, da morajo pritožniki natančno zapisati člene, ki naj bi bili kršeni. Torej gre za nekakšno proceduralno napako. Toda, ko govorimo o kršitvah etike in profesionalnih standardov, ali to res tudi vzdrži? NČR bi moralo v takšnih primerih le bolj odločno povedati, da je bil kodeks vendarle kršen. Pravilnik NČR nikjer

ne prepoveduje izreči se tudi o členu, ki ga pritožnik ni navedel. Rekli bi, da je to celo njegova naloga, če želi izpolnjevati svoje poslanstvo, ki je skrb za spoštovanje profesionalnih in etičnih standardov.

Ali je prav, da si NČR dopusti, da se bo očitna kršitev kodeksa spregledala zaradi nerodno zapisanih pritožb ali zaradi spretnih odgovorov, ki ne pojasnjujejo delovanja novinarja, ampak se sklicujejo zgolj na člene in pravilnike? To se lahko zgodi tudi zaradi dejstva, da mnoge pritožnike, v zadnjih letih pa tudi novinarje, zastopajo odvetniške pisarne (Poročilo o delu NČR 2008–2009). Če to lahko razumemo, kadar gre za pritožnike, pa je težje razumeti, da novinar, ki mora pojasniti svoje delovanje, za to pooblasti odvetnika. V teh primerih se pojavlja vprašanje, ali novinar NČR še razume kot samoregulativni organ, ki skrbi za etične in profesionalne standarde skupnosti, ki ji pripada.

Ocenjujemo, da NČR opravlja pomembno vlogo v slovenskem prostoru, in tudi z našo raziskavo smo dokazali, da z razsodbami operacionalizira člene kodeksa in vzpostavlja smernice etičnega ravnanja. A hkrati se zavedamo, da najsi so člani Kodeksa novinarjev Slovenije zapisani še tako natančno, so zgolj mrtva črka na papirju, dokler jih novinarji ne sprejmejo kot svoje vodilo.

NČR v zadnjem poročilu (Poročilo o delu NČR 2008–2009) izraža nezadovoljstvo nad objavljanim razsodb, predvsem v medijih, ki jim je kršitev očitana. Čeprav se, kot smo ugotovili tudi v raziskavi, novinarji večinoma odzivajo na pozive in odgovorijo na pritožbe, so na drugi strani mediji, ki ignorirajo tako pozive k odgovorom kot tudi razsodbe.

NČR je v nekaj primerih prejelo zahtevo, da ne razsoja o določenem primeru, saj kršitelj ni član DNS (Poročilo o delu NČR 2008–2009). Čeprav članstvo v DNS ali SNS ni pogoj za to, da NČR razsoja, saj je vloga NČR opozarjati na kršitve novinarske etike širše v slovenskem prostoru, mu te vloge novinarska skupnost v Sloveniji očitno ne priznava v celoti. ZNP je 19. 12. 2009 to tudi zapisalo v sklepu upravnega sveta (Združenje novinarjev in publicistov 2010). Verjetno je potemtakem naivno pričakovati, da bodo tisti novinarji, ki NČR ne priznavajo moralne avtoritete, zaradi njegovih razsodb pripravljeni spremeniti svoje ravnanje.

Tudi sicer se je z ustanovitvijo sorodne stanovske organizacije ZNP udejanjila že nekaj časa zaznavna razdeljenost novinarske skupnosti v Sloveniji. Kljub temu, da so različni pogledi v demokratični družbi nekaj naravnega, celo pričakovanega, in tudi več stanovskih organizacij iste profesije morda ne pomeni nujno slabosti, je vendarle vprašanje etičnih standardov in identitete profesije nekaj, kar bi pričakovali, da bo med pripadniki iste profesije usklajeno.

Novinarska skupnost bi z ne tako davnimi izkušnjami iz zgodovine, ki smo jih predstavili tudi v tej nalogi, lahko ugotovila, da neenotnost pri postavljanju lastnih pravil delovanja omogoča, da pravila postavijo drugi.

Vsaka kriza pa prinaša tudi priložnosti. Obstajajo novinarji, ki delajo dobro in si želijo, da bi novinarski poklic užival ugled. Tudi pobuda o novinarskih licencah je prišla iz novinarskih vrst, namen avtorja pobude pa naj bi bil pozvati k razpravi, ki bi pomagala, da bi se izboljšale razmere v novinarstvu (Merljak Zdovc 2009).

Tudi razprave o primernosti samoregulacijske ureditve v Sloveniji so že dolgo prisotne. V začetku desetletja so se pojavile razprave o tiskovnem svetu (gl. npr. Maksimovič 2000; Gerič 2000), trenutno pa je aktualna razprava o reformi NČR, pripravljajo pa se tudi spremembe kodeksa. V zadnjem poročilu je NČR zapisalo, da vedno več prijavljenih kršitev pomeni tudi preobremenjenost članov, NČR pa velikokrat deluje na robu sklepčnosti (Poročilo o delu NČR 2008–2009). NČR naj bi se v prihodnosti razširilo z dvema predstavnikoma javnosti (Društvo novinarjev Slovenije 2010b).

A razsojanje naj ne bi bila edina naloga NČR. 2. člen *Pravilnika o delu NČR* govori še o preventivnem delu NČR, organizaciji posvetov, razprav, okroglih miz, ki naj bi govorile o delu novinarjev in etiki. Morda bi bilo dobro priznati, da NČR vsega tega ne zmore. Če NČR opravlja svoje "razsodniško" vlogo dobro in s svojimi interpretacijami prispeva k vzpostavljanju smernic etičnega in profesionalnega ravnanja, je prav, da to nadaljuje. Že sedaj se je izkazalo, da je več prakse in več presojanih primerov pomenilo tudi večjo odločnost pri napotkih in večjo natančnost v obrazložitvah.

Dobro pa bi bilo, da bi se novinarji zavedali, da svoja prepričanja in poglede izražajo tudi med vrsticami svojih prispevkov in da lahko le z ozaveščanjem razumejo drug pogled in javnosti ponudijo bolj relevantno in s svojim pogledom neobremenjeno informacijo. To zmorejo v Sloveniji le redki novinarji (Merljak Zdovc 2010).

Novinarska skupnost zato potrebuje tudi razpravo znotraj skupnosti same. Dobrodošla bi bila redna novinarska srečanja, na katerih bi novinarji drug z drugim spregovorili o težavah, s katerimi se srečujejo pri opravljanju svojega dela. Namenjena izmenjavi izkušenj in razpravi o možnih rešitvah. Kjer se ne bi obsojalo in moraliziralo, ampak odkrito razpravljalo o izkušnjah in o tem, kako kdo razume teme s področja etike in profesionalnih standardov. Refleksija novinarske skupnosti je potrebna. In kot pravi Merljak Zdovčeva (2010): "Samo odločni uredniki in novinarji lahko znova poskrbijo za dobro, kredibilno in profesionalno novinarstvo".

7 LITERATURA

1. Amon, Smilja. 2004. *Zgodovina novinarstva*. Predavanja za izredne študente. Ljubljana: FDV.
2. ACRIMED. 1918. *Charte des devoirs professionnels des journalistes français*. Dostopno prek: <http://www.acrimed.org/article28.html> (24. junij 2010).
3. American Society of Newspaper editors. 2009. *ASNE's Statement of Principles*. Dostopno prek: http://asne.org/article_view/articleid/325/asnes-statement-of-principles-325.aspx (24. junij 2010).
4. Belsey, Andrew in Ruth Chadwick. 1992. Ethics and politics of the media: the quest for quality. V *Ethical Issues in Journalism and the Media*, ur. Andrew Belsey in Ruth Chadwick, 1–14. London and New York: Routledge.
5. Bertrand, Jean-Claude. 1999. *Media Ethics & Accountability Systems*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
6. --- 2003. Odličen kodeks, toda ... *Medijska preža*, marec. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovniinstitut.si/bilten/seznam/16/samoregulacija/> (24. junij 2010).
7. Bervar, Gojko. 2001. Kdo je izgubil ugled – društvo ali novinarji? *Medijska preža*, pomlad. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovniinstitut.si/bilten/seznam/11/drustvo/> (24. junij 2010).
8. --- 2002. *Svoboda neodgovornosti*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
9. --- 2008. Združevanje ali cepljenje novinarskih moči. *Medijska preža*, maj. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/31/zdruzenja/> (24. junij 2010).
10. Boeyink, E. David. 1994. How effective are codes of ethics? A look at three newsrooms. *Journalism Quarterly* 71 (4): 893–904.
11. Buchanan, Sara, Luitgard Hammerer in Oliver Money. 2005. *Freedom and accountability: Safeguarding free expression through media self-regulation*. Dostopno prek: <http://www.article19.org/pdfs/publications/self-regulation-south-east-europe.pdf> (24. junij).
12. Cohen, Elliot D. 1997. Professionalization and Journalistic Education. V *Journalism Ethics – A Reference Handbook*, ur. Elliot D. Cohen, 96–102. Santa Barbara, California, Oxford: ABC-CLIO.

13. Day, Louis Alvin. 2006. *Ethics in Media Communications: Cases and Controversies*. Southbank, Belmont: Thomson Wadsworth.
14. Deuze, Mark. 2005. What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 6 (4): 442–464.
15. --- 2006. Global journalism education: A conceptual approach. *Journalism Studies*, 7 (1): 19–34.
16. *Društvo novinarjev Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.novinar.com/index.php> (24. junij 2010).
17. --- 2010a. *Kako postati član*. Dostopno prek: http://www.novinar.com/clani/kako_postati_clan.php (24. junij 2010).
18. --- 2010b. *Novica*. Dostopno prek: <http://www.novinar.com/novice/novica.php?id=573> (16. september 2010).
19. Erjavec, Karmen. 1999. *Novinarska kakovost*. Ljubljana: FDV.
20. Erjavec, Karmen in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: FDV.
21. Gerič, Rajko. 2000. Kdo potrebuje tiskovni svet-mediji ali javnost? *Medijska preža*. Poletje- jesen. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/09/tisk/> (26. julij 2010).
22. Haraszti, Miklós. 2008. *The Media Self-Regulation Guidebook*. Vienna: Adeline Hulin and Jon Smith. Dostopno prek: http://www.osce.org/publications/rfm/2008/04/30697_1117_en.pdf (26. julij 2010).
23. Harris, Nigel G.E. 1992. Codes of conduct for journalists. V *Ethical Issues in Journalism and the Media*, ur. Andrew Belsey in Ruth Chadwick, 62–76. London and New York: Routledge.
24. *IFJ Declaration of Principles on the Conduct of Journalists*. 1986. Dostopno prek: <http://www.ifj.org/en/pages/about-ifj> (24. junij 2010).
25. *IFJ International Federation of Journalists*. 2010. Dostopno prek: <http://www.ifj.org/en/pages/about-ifj> (24. junij 2010).
26. Ivelja, Ranka. 2006. Razširiti novinarsko častno razsodišče? *Medijska preža*, maj. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/26/manjsine/> (24. junij 2010).

27. Jančič, Peter. 2002. Kako je nastajal novi kodeks novinarske etike? *Medijska preža*, december. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/etika/> (24. junij 2010).
28. --- 2004. Kdo ustanavlja tiskovni svet. *E-Novinar*. Dostopno prek: http://www.novinar.com/enovinar/enovinar_print.php?id=31 (24. junij 2010).
29. Kalin Golob, Monika in Melita Poler Kovačič. 2005. Med novinarskim stilom in etiko: Senzacionalizem brez meja. *Družboslovne razprave XXI* (49/50): 289–303.
30. King, Elliot. 2008. The Role of Journalism History, and the Academy, in the Development of Core Knowledge in Journalism Education. *Journalism & Mass Communication Educator: summer*: 166–178.
31. *Kodeks novinarjev časnika Finance z internimi pravili finančnega novinarstva*. 2005. Dostopno prek: <http://www.finance.si/kodeks> (24. junij 2010).
32. *Kodeks novinarjev Slovenije*. 2002. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns.php (24. junij 2010).
33. Korošec, Tomo. 2002. Razčlemba razžalitev v tiskanih medijih. V *Razžalitve v tiskanih medijih*, ur. Tomo Korošec, 3–30. Ljubljana: FDV..
34. Košir, Manca. 1996. Novinarska etika. V *Profesionalna etika pri delu z ljudmi*, ur. Ludvik Toplak, 165–175. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
35. --- 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: FDV.
36. Košir, Manca in Poler, Melita. 1996. Utemeljitev novinarske etike in svoboda slovenskih novinarjev. V *Mediji etika in deontologija*, ur. Marjan Sedmak, 9–26. Ljubljana: FDV.
37. Kovač, Edvard. 1996. Meč, pero, kamera. V *Mediji, etika in deontologija*, ur. Marjan Sedmak, 5–7. Ljubljana: FDV.
38. Laitila, Tiina. 1995. Journalistic Codes of Ethics in Europe. *European Journal of Communication* 10 (4): 527–544.
39. Maksimovič, Branko. 2000. Us Ustreznejši bi bil medijski svet. *Medijska preža*. Poletje-jesen. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/09/tisk/>.
40. --- 2001. Vrste znanih novinarjev ni v DNS. *Medijska preža*. Pomlad. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/11/drustvo/> (28. julij 2010).

41. --- 2010. *Kratek tečaj zgodovine slovenskega novinarstva in njegove organizacije*. Dostopno prek: www.novinar.com/info/zgodovina_drustva.php (24. junij 2010).
42. Merljak Zdovc, Sonja. 2003. Interni etični kodeksi v medijih. *Medijska preža*, marec. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/16/samoregulacija/> (24. junij 2010).
43. --- 2009. Novinarska zbornica. *Medijska preža*, december. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/36/novinarji/> (24. junij 2010).
44. --- 2010. Novinar kot človek. *Medijska preža*, maj. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/37/novinarji/> (24. junij 2010).
45. Merrill, John C. 1997. *Journalism Ethics*. New York: St. Martin's Press.
46. *Munchenska deklaracija*. 1971. Dostopno prek: <http://www.mediaforum.si/slo/pravo/pravni-viri/munchenska-deklaracija.pdf> (24. junij 2010).
47. Nahtigal, Neva. 2002. Ombudsmani, največji samotarji z najvišjimi cilji. *Medijska preža*, december. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/15/etika/> (26. julij 2010).
48. --- 2006. Ni samo regulacija. *Medijska preža*, maj. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/26/manjsine/> (26. julij 2010).
49. Novinarsko častno razsodišče. 2003a. *Boštjan Vernik proti Jožetu Poglajnu (Dnevnik)*: Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=47> (26. julij 2010).
50. ---2003b. *Ludvik Toplak in Jurij Toplak proti novinarju Dnevnika Tomažu Klipšteterju*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=61> (26. julij 2010).
51. ---2003c. *CSD Maribor proti Petri Zemljič (Večer)*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=50> (26. julij 2010).
52. --- 2004. *Jožica Šek proti uredništvu Radia Hit in voditelju Robertu Pečniku*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=70> (26. julij 2010).
53. --- 2005a. *Kaj je NČR*. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kaj_ncr.php (3. junij 2005).

54. --- 2005b. *Romana Špende proti novinarju V.Z. in uredništvu Slovenskih novic.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=79> (26. julij 2010).
55. --- 2006a. *Varuh človekovih pravic proti Miranu Šubicu in odgovornemu uredniku Bojanu Požarju (Direkt).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=105> (26. julij 2010).
56. --- 2006b. *Marja Zalokar Hrovatin in Bojana Caf proti Damjani Žist (Večer).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=119> (26. julij 2010).
57. --- 2008a. *Franci Perčič proti Biserki Karneža Cerjak in odgovornemu uredniku Silvestru Šurli (Reporter).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=176> (26. julij 2010).
58. --- 2008b. *Varuh človekovih pravic proti RTV Slovenija.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=145> (26. julij 2010).
59. --- 2009a. *ŠOU Univerze v Ljubljani proti novinarki Niki Djordjevič in uredniku Dejanu Vodovniku.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=180> (26. julij 2010).
60. --- 2009b. *Gregor Golubič proti Mateju Hlebšu in Borutu Jancu (TVS).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=198> (26. julij 2010).
61. --- 2009c. *Občina Kranjska Gora proti Boštjanu Fonu (Slovenske novice).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=199> (26. julij 2010).
62. --- 2009č. *Viktor Markežič proti uredništvu glasila Mestne občine Koper.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=179> (26. julij 2010).
63. --- 2009d. *Varuh človekovih pravic proti Mojci Marot in Andražu Sodji (Žurnal 24).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=205> (26. julij 2010).
64. --- 2009e. *Ivan Simič proti Gorazdu Nejedllyju (Slovenske novice).* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=195> (26. julij 2010).
65. --- 2010a. *Kaj je NČR.* Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kaj_ncr.php (24. junij 2010).

66. --- 2010b. *Igor Masten proti novinarkam Financ Tanji Smrekar, Petri Sovdat in Katarini Matejčič, Finance.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=231> (26. julij 2010).
67. --- 2010c. *Arhiv razsodb.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php> (24. junij 2010).
68. --- 2010č. *Splošna bolnišnica Celje proti Bojanu Travnu in Urošu Slaku, Kanal A.* Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/arhiv.php?nid=224> (26. julij 2010).
69. --- 2010d. *Splošna plovba proti Urški Košir in Janku Šoparju (TV Slovenija):* Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodba_2.php?id=236 (26. julij 2010).
70. --- 2010e. *Aleš Ahčan proti novinarkam Tanji Smrekar, Petri Sovdat in Katarini Matejčič, Finance.* Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodba_2.php?id=232 (26. julij 2010).
71. --- 2010f. *Matjaž Kovačič proti novinarki Tini Čuček (POP TV).* Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/razsodba_2.php?id=218 (26. julij 2010).
72. Petkovič, Brankica. 2001. Pobuda za ustanovitev tiskovnega sveta v Sloveniji. *Medijska preža.* Pomlad. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/11/prof/>(24. junij 2010).
73. Poler Kovačič, Melita. 1996. Ethics and Professionalisation of Slovene Journalism. *Javnost/The Public* 3 (4): 107–121.
74. --- 1997. *Novinarska etika.* Ljubljana: Magnolija.
75. --- 2002. Razžalitve in dostojanstvo osebe. V *Razžalitve v tiskanih medijih*, ur. Tomo Korošec, 89–105. Ljubljana: FDV.
76. --- 2004. Podobe (slovenskega) novinarstva: o krizi novinarske identitete. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 85–112. Ljubljana: FDV
77. --- 2005. Utemeljeno moralno presojanje v novinarstvu. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 190–253. Ljubljana: FDV.
78. --- 2008. Journalism Ethics in Multinational Family: "When in the EU, Should One Do as the EU Journalists Do?" *Journal of Mass Media Ethics* 23 (2): 141–157.

79. Poler Kovačič, Melita in Vesna Laban. 2009. Journalism education in Slovenia: Editors' Views on the Stereotyping of Journalism Graduates as Incompetent Theorists and Socio-Political Workers. *Journalism Practice* 3 (1): 92–107.
80. *Poročilo o delu Novinarskega častnega razsodišča 2008–2009*. Dostopno prek: <http://www.razsodisce.org/razsodisce/info2.php?nid=503> (26. julij 2010).
81. *Pravilnik o delu NČR*. 1999. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/pravilnik_ncr.php (24. junij 2010).
82. Repovž, Grega. 2001a. Iskanje lastne pasti. *Medijska preža*. Poletje -jesen. Dostopno na: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/12/tisk/> (24. junij 2010).
83. --- 2001b. Profesionalizacija je nujna. *Medijska preža*. Dostopno na: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/11/drustvo/> (24. junij).
84. RTV SLO. 2010. *Varuhinja pravic gledalcev in poslušalcev*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/strani/varuhinja-pravic-gledalcev-in-poslusalcev/803> (26. julij 2010).
85. Sedmak, Marjan. 1996. Uravnavanje in samouravnavanje, svoboda tiska: pravica in odgovornost. V *Mediji, etika in deontologija*, ur. Marjan Sedmak, 41–62. Ljubljana: FDV.
86. Sindikat novinarjev Slovenije. 2010a. *Info*. Dostopno prek: <http://sindikar.novinar.com/?m=1> (24. junij 2010).
87. --- 2010b. *Kdo lahko postane član SNS*. Dostopno prek: http://sindikar.novinar.com/?m=7&id_clanek=75 (24. junij 2010).
88. Society of Professional Journalists. 1996. *SPJ Code of Ethics*. Dostopno prek: <http://www.spj.org/ethicscode.asp> (24. junij 2010).
89. --- 2010. *SPJ history*. Dostopno prek: <http://www.spj.org/spjhistory.asp> (24. junij 2010).
90. Splichal, Slavko in Colin Sparks. 1994. *Journalists for the 21st Century*. Norwood, New Jersey: Ablex. Publishing Corporation.
91. Splichal, Slavko. 1988. Izobraževanje, etika in profesionalizacija novinarstva. *Teorija in praksa* 25 (5): 619–624.
92. --- 2000. Novinarji in novinarstvo. V *Vregov zbornik*, ur. Splichal Slavko, 47–56. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo, FDV.

93. --- 2005. *Konec novinarstva*. Dostopno prek:
http://www.novinar.com/prikaz.php?show_dejavnost_objava=86&show_dejavnost=3&leto=2005 (24. april 2010).
94. *Statut Društva novinarjev Slovenije*. 2006. Dostopno prek:
<http://www.novinar.com/dokumenti/statut.php> (24. junij 2010).
95. *Statut Sindikata novinarjev Slovenije*. 1991. Dostopno na:
http://sindikat.novinar.com/?m=3&id_clanek=28 (24. junij 2010).
96. *Statut Združenja novinarjev in publicistov*. 2007. Dostopno na:
<http://www.znp.si/index.php/znp/statut-znp> (24. junij 2010).
97. Stevens, Betsy. 1996. Using the Competing Values Framework to Access Corporate Ethical Codes. *The Journal of Business Communication*. 33 (1): 71-84. Dostopno prek:
<http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.unilj.si/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=8&hid=110&sid=76322f5e-edb1-4ce8-92dd-2faec2eabecd%40sessionmgr104> (24. junij 2010).
98. The Swedish Press Council. *How self-regulation works*. Dostopno prek:
<http://www.po.se/english.jsp?avd=english> (24. junij 2010).
99. Trstenjak, Anton. 1996. Profesionalna etika in civilna družba. V *Profesionalna etika pri delu z ljudmi*, ur. Ludvik Toplak, 9 -12. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
100. Združenje novinarjev in publicistov. 2010. *ZNP ima častno razsodišče*. Dostopno prek:
<http://www.znp.si/index.php/arhiv/164-znp-ima-astno-razsodie> (24. junij 2010).